

**Саха Республикатын
Ньурба улуунун хаһыата**
Хаһыат 1937 сылтан тахсар

2023 сыл
сэтинньи 30 күнэ
Чэппиэр ● 47 № (12071)

НЬУРБА

ОГНИ НЮРБЫ

12+

**Бүгүнгү
нүөмүргэ**

Ты хаһаайыстыбата

Леонид Ушкановтыын
кэпсэтии / 3

Олонхо күнэ

«Оҕо Дьулаах Бухатыыр» / 4

С.Сюльскай төрөөбүтэ 115 сылыгар

Күлүм гынан ааспыт олох / 6-7

Сэтинньи 19 күнүгэр улуус баһылыга Алексей Иннокентьев салайааччылаах делегация Луганскайга байыаннай сулууспалаах Ньурбаттан төрүттээх биир дойдулаахтарбытын көрсө-билсэ, төрөөбүт дойдуларыттан ас, таңас кэһиилээх көппүттэрэ. Кинини кытары Ньурба куорат баһылыга Геннадий Игнатьев, Түмүк нэһилиэгин баһылыга Дмитрий Егоров, Хорула баһылыга Тимофей Иванов сылдыһаллар. Новоазовскайга Тирэх пуунга үлэири улуус дьаһалтатын исписэлиинэ Игорь Попов көрсөн, хас даһаны сириэн сырыттылар.

Бастатан туран, Москва уонна Ростов-на-Дону куораттарыгар госпальга эмтэниини аһа сытар Матвеев Н. уонна Габышев Б. көрүстүлэр, эмтиир быраастарын кытары кэпсэтилэр.

Ньурбаттан туюнна аһаара, Саха сириттэн холбоон 1,5 туюнна таһаҕастаах тийбиттэр. Барыта 70 набору 40 Ньурба хоһуун уолаттарыгар тиксэрдилэр.

Күн-дьыл сырсыта буолан, тийбит күннэригэр тирэх пуунга илдьэ кэлбит малларын сааһыланаат, тута Пологи куоракка уонна Федоровка селиэннэтигэр сылдьан биир дойдулаахтарбытын кытары көрүстүлэр. Манна мобилизацияланан уонна контракт баттаһан кэлбит уолаттар бааллар.

Ньурбаттан ыһаммыт, тон сылгы этэ, быара, харта, ыһаарыламмыт собо, бороһуок гына онгоһуллубут собо мийнэ "Көмүскэл" иис сыаһа бэлэмнэбит

Ньурба улуунун делегацията СВО-ға биир дойдулаахтарбытын көрсөр

набордарын туттартаатылар.

Мань тэнэ байыаннай сулууспалаах уолаттарбыт баһа санааларынан генератор, бензопила, тепловизордары, анал рациялары, онтон да атын маллары ылан илдьибиттэрэ.

Иккис күн Запорожье 4 хайысхатынан сылдьан 11 биир дойдулаахтарбытын кытары көрүстүлэр. Ол курдук, Зеленопольеҕа, Сладководнайга, со-

рохторун лесополосаҕа. Араас хайысханан бытанан сытар буоланнар, элбэх сири кэрийбиттэр.

Салгыы Новоазовск тирэх пуунуттан Луганскай тирэх пуунугар бараллар. Аара Волновахаҕа сылдьан байыаннай сулууспалаахтары кытары көрсөллөр.

Төрдүс күннэригэр Северодонецк, Рубежное хайысханан

Варваровка диэн сиргэ сырыттылар. Манна биир дойдулаахтарбыт 1 батальон уолаттара бааллар.

Мань тэнэ саха сириттэн контрагын кэлэ сылдьар фельдшер кыргыттары көрүстүлэр. Блиндажка ололорлор, сылытталларыгар диэн «Керона» оһох, рация уонна саха сириттэн илдьэ кэлбит астарыттан күндүлээн, анал хомуллубут

аптечкалары биэрэн, медик кыргыттар биһиги биир дойдулаахтарбытыгар улахан махталларын тиэрдэллэр. Манна Чурапчыттан, Эдьигэнтэн, Кэбэйиттэн уонна Бүлүүттэн кэлбиттэр.

Көрсүһүүлэргэ Ньурбаттан төрүттээх эрээри, атын улуустартан, Дьокуускайтан барбыт уолаттар, күтүөттэр бэйэлэрэ истиһэн кэлэн көрсөллөр, кэпсэтэллэр. Кими даһаны ордорбокко барыларыгар тон быар, эт, балык биэрэн үөрүүлэрэ үгүс, биллэ сэргэхсийэллэр диэн кэпсээтилэр. Биир дойдулаахтарбытыгар өйөөллэрин, көмөлөрүн иһин улахан махталларын тиэрдэллэр.

Дьиилэриттэн тэйиччи сылдьар дьонго дойдулары дьонуттан болһомто, сылаас сыһыан, үтүө тыл үс бүк миньийэн кириэр. Бу түгэнгэ улуус баһылыга бэйэтинэн тийэн уолаттары көрсөн, туруктарын билсэн, миэстэтигэр барытын көрөрө-истэрэ олус улахан суолталаах. Алексей Иннокентьев СВО саһаланыаһыттан бу төрдүс сырыта буолар. Уолаттар үөрэн-долгуйан, төлөпүөн нөнгүө биир дойдулаахтара анаан кэлэн көрсөн барыттары кэпсээлэрэ, дьиилэриттэн ыһыппыт кэһиилэригэр махтаналлара чугас дьонноругар олус күндү буоллаҕа. Дойду сонунна, ахтылһаннаах аһа хорсун буйуттарыттан санааларын өрө көтөхтүн.

Арангаччылыыр аналлаах

Киһиэхэ ыксаллаах быһынымайгы тирээтэбинэ, көмүскэл көрдөөтөбүнэ итэҕэлгэ кэлэр. Айыылартан көрдөһөр, алгыс түһэттэрэр, ыраастанар, арчыланар, харысхаллаах буоларга дьулуһар. Билигин Ньурбаттан анал байыаннай дьайыыга барыта 150 уол кытта сылдьар. Биир дойдулаахтара уолаттарга, кинилэр дьииэ кэргэттэригэр ким туох кыахтааһынан күүскө буолаллар. Биир оннук үтүө холобурунан норуот күүһүнэн хомулла сылдьар үрүн көмүстэн түөскэ кэтиллэр Харысхаллары оноруу буолар. Ньурба киэн туттар ууһа Иван Тимофеев анал эскиһинэн байыаннай сулууспалаах уолаттарга анаан харысхаллары оноро

сылдьар:

- Үрүн көмүһү былыр-былыргыттан биһиги өбүгэлэрибит сөбүлээн куталлар уонна тутталлар. Кини куһаҥан тыһытан харыстыыр, арангычыыр суолталаах. Оноро сылдьар харысхалларым икки өрүттээхтэр. Биир өттүгэр төрөөбүт дойду-бут Ньурбабыт улуунун гербэтэ, нөнгүө өттүгэр биэс харах харысхал ойуута баар.

Билигин 24 устууканы онордум, матырыйаал өссө даһаны кириэр турар, дьон туттарар. Бастаан ыраастаан көмүстэн тааһын араарабын, 925 проба-лаах буолуохтаах. Мань тэнэ үрүн көмүс ньуоска аһалыттар этэ, ол пробата атын буолан табыллыбат, туспа уура сытабын.

«Киһи - санаа кулута» дииллэр. Уолаттарбыт барахсаттар түөстэригэр кинилэргэ анаан кутуллубут, биир дойдулаахтары алгыстарын ингэриммит харысхалларын иилинэ сырыттаһтарына санаалара бөһөх, өйдөрө-санаалара чөл буолуоҕа.

Үрүн көмүс хас биридди киһиэхэ баар. Кэтиллибэт, аһаара сүппүт ытарҕалар, быстыбыт сыапачыкалар элбэх буолааччылар. Эһиги кэппэт көмүстэригитигэр иккис тыһы биэрэн, уолаттарга Иван Тимофеев Харысхал онороругар анаан туттарыаххытын сөп. Көмүһү Административнай киһингэ Ыччат управлениета тутар.

Лена ПЕТРОВА

Нэдиэлэ сонуннара

Кылгастык

25.11.23 с. 112-с систиэмэнэн Малдыафар-Чуукаар икки ардыгар «Шахман» мааркалаах массыына мотуора умуллубутун туһунан иһитиннэри кирибит. Малдыафар баһылыгар биллэриллэн, Чуукаар диэжиттэн умуллан турар массыынаға көмөлөһө массыына айаннаан тийбитэ.

Ааспыт нэдиэлэҕэ полицияға 42 сайабылыанна уонна иһитиннэри кирибит. Травматологияға уонна суһал мед-көмөҕө 7 киһи көрдөрүмүт. Административнай буруй – 5, атын сиртэн кэлбит матырыйаал – 2, буруй оноруутун сибикитин булу туһунан араапар – 4, киһини кырбааһын – 4, 1 өлүк булулунна, бэрэбиэркэ барар. Нэдиэлэ устата 65 боротокуол толорулунна, уопсастыбаннай миэстэҕэ итирик сылдыһы иһин – 10, полиция үлэһитигэр утарыһы иһин – 4, правата суох – 2 киһи, итирик туруктаах уруулга олоһбут 2 киһи туһулунна, ГАИ отделынан 49 боротокуол толорулунна.

Нэдиэлэ устата 93 киһи ОРВИ-нан, 98 киһи хамсык дыагынан ыарыйда. 1 киһи стационарга, уоннаабылар дьиэлэригэр эмтэнэллэр. Улууска тиэрдилибит вакцинация былаана туолла.

28.11.23 с. Чуукаар хайысхатынан таас чоҕу таһы саҕаланар. Нурба-Малдыафар суолунан хаары ыраастааһынна биер сырыы онгоһулунна, аны кэнгэтин анһыахтаахтар. 04.12.23 с. Малдыафар уонна Өнгөлдө анһынан 4 туонна диэри муһунан туорааһын көгүллэнэр. Үөһээ Бүлүү анһынан муһунан туорааһын 01.12.23 с. көгүллэнэрэ былааннаар.

СВО

Улууспут баһылыга Алексей Иннокентьев салайааччылаах бөлөх СВО зонатыгар биер дойдулаахтарбыт сулуспалыбыр чаастарыгар сылдыар. Байыастарбытын көрсөлөр, 1,5 туонна таһааһы илдэ барыттарын туттараллар.

Кэнники СВО-ға көмө фондатыгар 1,6 мөл. солк. суумалаах сайаапкалаах мал-сал ылылынна, 27.11.23 с. туругунан фондаға 303993 солк. хаалла. СВО кыттылаахтарыттан уонна кинилэр дьиэ кэргэттэриттэн барыта 10-тан тахса сайаапка кирибитэ кыайан туола илик. Улууспут олохтоохторун СВО фондатыгар көмөбүтүн көхтөөхтүк киллэрэргитигэр ынгырабыт.

Үп-харчы

Улуус бүддьүөтүгэр быйылгы АЛРОСА аахсыһатын дивидендтэн кэлэр үп – 270 мөл. солк. кирирдэ. Ол эрээри улуус наадыһыта улахан буолан үп син-биер тийбэт, ол иһин өрөспүүбүлүкэҕэ улуустар бүддьүөттэрин таһымын тэҥнээһинин чэрчитинэн туруорсуулаах үлэ ытыллар.

Тэрээһиннэр

Өрөспүүбүлүкэ биллиилээх сударыстыбаннай, уопсастыбаннай-бэлитиичэскэй диэйэтэлэ М.В.Мегежекскэй төрөөбүтэ 125 сылыгар анаммыт тэрээһиннэр, ол иһигэр «Уол оҕо хотойо эн этин» бэстибээл буолан аастылар.

САССР үөрэх наркома уонна ми-

ниистирэ С.С.Сюльскэй төрөөбүтэ 115 сылыгар научнай-практической кэмпириэнсийэ, быыстапка, Сүлэ нэһилиэтин Күнэ ытылыннылар.

Улуус МТ баһылыктарыгар уонна экэнэмиистэргэ аналлаах 2 күннээх сэминээр ытылынна, 53 киһи кытынна.

22.11.23 с. улуус Сүбэтин уочараттаах үһүс сиэссийэтэ, 27.11.23 с. улуус Сүбэтин уочарата суох сиэссийэтэ ытылыннылар. Хонтуруоллуур уонна ааһар-суоттуур палаата бэрэссэдэтэлин боломуочуйатын болдьоҕо түмүктэнэн, сана бэрэссэдэтэлинэн Алена Ивановна Семенова талылынна.

Олонго күнүгэр «Оҕо Дьулаах бухатыыр» олонго испэктээҕэ Нурба тыйаатырыгар ситиһиилээхтик туруоруллан дьон үрдүк сыанабылын, сэнгээритин ылла. Испэктээк туруорулларыгар 150-тан тахса киһи кытынна. Испэктээк улуус култуурунай олоһун биер бэлиэ тэрээһининэн буолла.

Култуура департаменын салайааччыта, саха дьахталларыттан бастакы уонна соҕотох Саха Өрөспүүбүлүкэтин Аар Дархан этээччитэ Розалия Михайловна Тихонова уонна Дархан уус, РФ үтүөлээх лесовода Владимир Иванович Саввиновка СӨ Ил Дарханын истипиэндийэтэ ананна (1 сыл устата ыйын айы төлөнөр). Саха омугун төрүт сиэрин-туомун, сатабылын илдэ сылдыар, дьонго кизэник тарҕатар, саха култуурата үйэлээх буоларыгар үтүмэн кылааттаах 28 чулуу киһи иһигэр Нурба улуунун 2 бэрэстэбиитэлэ баара олус үөрүүлээх.

Спорт

Нурбатаағы ДЮСШ итиллээччитэ Полина Иудина Тулаҕа Арасыйыаҕа юниордар биердиилээн бастыыр иһин күрэхтэһиилэригэр үрүҥ көмүс мэтээли ылары ситистэ.

Нэдиэлэтээҕи былаан

28.11.23 с. - Ийэ ыйа үөрүүлээхтик түмүктэниитэ; «Кылаас салайааччыта-2023» профессиональной куонкурус муниципальной түһүмэҕэ; улуус Сүбэтин уонна Нурба к. Сэбиэтин дьокутааттарын көрсүһүүлэрэ.

29.11.23 с. – Физическэй култуура уонна спорт сэбиэтин Маалыкай куустатыгар Хатыыга сүбэ мунһаҕа.

30.11.23 с. – Маалыкай оскуолатыгар «Мегежекскэй ааһылыра» НПК; «Сыл баспытаатала-2023» куонкурус; улууска Тьа хаһаайыстыбатын уонна астыыр-үөллүүр салаа үлэһиттэрин идэлээх күнүгэр аналлаах ас-үөл дьаарбанката уонна үөрүүлээх тэрээһин; «Булт – төрүт дьарык» улуустаағы быыстапка-дьаарбанка.

01.12.23 с. – «Кыһын Саха сириттэн саҕаланар» бэстибээл, «Елочка, умай» бырааһынныктаағы тэрээһин.

01.12.23 с. – Антоновка спорт саалатыгар С.Андреев-Кэрэ Киһи уола бириһингэр өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэхтэһии аһыллыыта; информатика учууталларын сэминээрэ; «Кыталык» КД-гар аһымал кэнсиэрт.

03.12.23 с. – Аан дойдутаағы ин-бэлииттэр күннэрэ.

Улуус дьаһалтатын пресс-сулууспата

СВО

Дьокуускайга олоһор биер дойдулаахтарбыт көмөлөрө

Анал байыаннай эперэссийэҕэ кытта сылдыар биер дойдулаахтарбытыгар көмө улуустаағы фондатыгар Дьокуускайга олоһор биер дойдулаахтарбытыттан эмиз төһө кыалларынан көмө бара турар. Манна Дьокуускайга баар Нурба улуунун нэһиликтэрин түмсүүлэрэ оруоллара улахан.

Ити туһунан Дьокуускайга Нурба улуунун бэрэстэбиитэлистибэтин үлэһитэ Жанна Игнатьева иһитиннэрдэ: «Ол курдук, Октябрьскай нэһилиэгиттэн төрүттээх дьон уопсастыбаннай түмсүүлэрэ - 10000 солк., «Дьикимдэ» түмсүү - 20500 солк., «Хатыы» - 41000 солк., «Хорула» - 5000 солк., «Бордон» - 15500 солк.,

«Маар» - 28000 солк., «Таркаайы» - 9000 солк., «Нурба куорат» - 15050 солк., «Акана» - 12000 солк., «Дьаархан» - 3500 солк., «Чуукаар» - 4500 солк., «Чаппанда» - 20500 солк., «Өнгөлдө» - 3800 солк., «Хангалас» - 10000 солк., «Малдыафар» түмсүү - 10000 солк., ону кытта урбаанныыт Герман Серафимович Титов - 200000 солк. киллэрдилэр.

Сэтгэнийн 15 к. 369400 солк. хомуллан Нурба к. баһылыга Геннадий Игнатьевка араспысканнан туттарбыппыт. Кини уонна Хорула, Түмүк нэһиликтэрин баһылыктара улууспут баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьевы кытта СВО зонатыгар айаннаатылар. Сэтгэнийн 21 к. мобильнай баанынан Геннадий Игнатьев-

ка эбии кирибит 39000 солк. ыттыбыт. Барыта холбоон 408400 солк. хомуллан дойдубут көмүскэлигэр Анал байыаннай дьаһыыга кытта сылдыар биер дойдулаахтарбыт обогреватель, генератор, рация, тепловизор, ичигэс таҕас, эрээһинэ саппыкы у.д.а. мал наадатын туһунан сайаапкалыыларын учуоттаан, салайааччыларбыт кинилэргэ дойдуларыттан посылкалары уонна наадалаах малы-салы ылан тиздиэхтэрэ. Биһиги инники кирбиигэ сылдыар байыастарбытын кытта өйбүт-санаабыт биер, буйуттарга барыта этэнгэ буолалларыгар, кыайыы көтөлөөх дойдуларыгар, дьонноругар эргиллэн кэллэригэр баҕарабыт».

Геннадий АНТОНОВ.

Ийэ ыйа

Нурба оройуонугар Ийэ ыйа түмүктэннэ

Сэтгэнийн 28 күнүгэр К.Д.Уткин аатынан «Норуоттар доһордоһуулар» түмэлгэ «Ийэ ыйа» түмүктүүр тэрээһин ытылынна. Улуус баһылыгы социальнай боппуруостарга солбуйааччы Наталья Петрова ийэлэргэ анаан эбэрдэ тыл эттэ, «Күн күбэй ийэ» II-с истиэпэннээх бэлиэни Нурбачаан нэһилиэтин олохтооһор, 8 оҕо ийэтигэр Евдокия Сергеевна Куприянова, 4 уонна онтон элбэх оҕолоох ийэлэргэ Ийэ хапытаалын сэртификэттэрин туттартаата.

«Нурба куорат» МТ баһылыгы солбуйааччыта Павел Необутов «Көмүскэл» иистэнэр сыах салайааччытыгар Галина Федорова, Зинаида Мухомлева, Николаева Алина, маньы сэргэ куорат төүөлбэлэрин актыбыыстарыгар Светлана Алексеева, Туйаара Габышева, Валентина Иванова, Ольга Васильева, Анна Дмитриева, Алдана Мухомлева, Сардана Аввакумова, Мотрена Шадрина эбэрдэ суруктары туттартаата.

Улуустаағы дьахтар сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Альбина Ермолаева мустубут ийэлэри Ийэ күнүнэн эбэрдэлэн туран, СӨ дьахталлар тэрилтэлэрин сойуустарын аатыттан эдэр көлүөнэни итиигэ уонна Нурба оройуонугар граждандскай уопсастыба кылаатын иһин, бочуотунай грамоталары, Хангалас нэһилиэтин дьахталларын

сэбиэтин бэрэссэдэтэлигэр Елизавета Петровна Антонова, Акана нэһилиэтин дьахталларын сэбиэтин бэрэссэдэтэлигэр, оҕолору итиигэ ылбыт дьиэ кэргэн күн күбэй ийэтигэр Анна Прокопьевна Иннокентьева үөрүүлээх быһыыга-майыга туттартаата.

Маньы сэргэ Альбина Ермолаева улуустаағы «Норуоттар доһордоһуулар» түмэл салайааччытыгар Анна Туманова улуус дьахталларыгар анаммыт «Бу сиргэ төрөппүт, бу күнү көрдөрбүт биһиз» ийэбит күн тэнэ киһибит...» альбом-эстафетаны туттарда.

Салгыы нэһилиэк дьахталларын сэбиэтин бэрэссэдэтэллэрэ Марина Фрументьевна Герасимова (Дьикимдэ), Мотрена Прокопьевна Евсеева (Сүлэ), Лена Егоровна Иванова (Түмүк) уопсастыбаннай үлэлэриттэн уопут атастылар. Хангалас нэһилиэтин дьахтар сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Елизавета Петровна Васильева уонна Александра Петровна Васильева «Бэйэ туойа» устуудуя үлэтин сиһилии билиһиннэрдилэр, туйтан онгоуктары илдэ кэлэн көрдөрдүлэр, кирибит боп-

пуруостарга эппиэттэтилэр.

«Көмүскэл» түмсүү салайааччыта Галина Дмитриевна: «Нурба дьоно-сэргэтэ дойдуларын чиеһин көмүскүү сылдыар анал эппэрэссийэҕэ барыттарга бүтүүн туруан көмөлөһүөҕү!» - дьэн ынгырда.

Түмүккэ улуус баһылыгы социальнай боппуруостарга солбуйааччы Наталья Семеновна Петрова РФ Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин кэлэр 2024 сылы Дьиэ кэргэн сылынан биллэрибитин, улууска маассабай спорт сайдарыгар «Доруобай уопсастыба - доруобай дьиэ кэргэн» лозунунан үлэ барыахтааһын туһунан эттэ. Ийэлэр олоһу хамсатар күүс буолаллар. Анал эппэрэссийэ саҕаланыаһыттан ийэлэр, эбээлэр туора турбакка Ийэ дойдуларын көмүскээччилэргэ күүс-көмө буолан кэллилэр. Ийэ дойдуларын көмүскээччилэргэ анаан этэнгэ буолууну баҕаран туран, буулдыа да, туох да хоппотун курдук, бэйэлэрэ санаалара, куттара бөһөгүүгүгэр өйбүл буолуобун, дьэн ынгырда.

Антонина СЕМЕНОВА

Геннадий АНТОНОВ

Сэтгэврийн 30 к. Нурбага улуус тыатын хаһаайыстыбатын уонна астыыр-үөллүүр салаа үлэһиттэрин идэлээх бырааһынньыктара бэлиэтэнэр. Итинэн сибээстээн, улууспут хаһыатыгар улуус тыатын хаһаайыстыбатын департаменын салайааччыта-улуус баһылыгын солбуйааччыта Леонид Ушкановы кытта сэнэргэһиибитин таһаарабыт.

●●● - Леонид Владимирович, сылбыт түмүктэнэрэ чугаһан иһэр. Улууспут тыатын хаһаайыстыбатыгар тиэрдиллибит сорудахтар туолууларын хайдах сыаналыгынын?

●●● - Быйыл улууспутугар СӨ Тыатын хаһаайыстыбатын уонна аска-үөлгэ министриэстибэтигэ тиэрдиллибит сорудахтарынан үлэни лаппа үчүгэйдик түмүктээн эрэбит дьэн бэлиэтибин. Саамай сүрүнэ - 32 тыһ. тахса туонна оту бэлэмнээн оппут былаанын 106% толордубут. Сиилэскэ, сенажка былааннар 100% туолбуттара. Былааннаах 240 туонна эбиэс оннугар 256 туонна хомуллубута. Быйыл күн-дьыл туран биэрэн, оту даһаны үчүгэйдик оттоотто, бурдук даһаны сиппитэ. Хортуоппуйга, оууруот аһыгар былааны эмиэ 100% толордубут. Үүт соботуопкатыгар сыллаабы былааммыт - 3748 туонна. Сэтгэврийн 21 к. туругунан 3600-тэн тахса туонна үүт тутулунна (96%-тан тахса). Онон кыра хаалла, сыл бүтүөр диэри былааммытын толоруохпут дии саныбын.

Хойукка диэри халлааммыт сылаас турда, санга тымныйда. Онон улуус үрдүнэн идэһэ өлөрүүтэ бүтэ илик буолан, кыстата хаалларар сүөһү-сылгы ахсаана ситэ чуолкайдана илик. Ахсынны ыйга аабынан көрөн, сүөһү-сылгы төбөтүгэр тиэрдиллибит былаан хайдах туолан иһэрин чуолкайдыхабыт.

●●● - Сири кытта үлэбэ хаһыс да сылын улууска хамсатыгылаах дьаһаллар салһанналар дии. Бурдугунан, элбэх сыллаах от сизмэтинэн хааччылыгыга үтүө түмүктэр ситиһилиннилэр.

●●● - 2018 с. Нурбатаабы сүөһү аһылыгын хампаанньата тэриллиэбиттэн сири кытта үлэ утумнаахтык ытыллан кэллэ. Бу кэм устата улууска 2 тыһ. тахса гаа кэриэтэ урут быраһылыбыт бааһына сирдэр чөлүгэр түһэрилиннилэр. Итини таһынан өр сыллаах окко эмиэ болһомто ууруллар. Былырын Нурбатаабы сүөһү аһылыгын хампаанньата өр сыллаах оту үүннэрэн, 4 туонна кэринэ булкаас от («разнотравье») сизмэтин хомуйан, базатыгар баар ыскылаатыгар уурбута. Быйыл барытын сыыс отуттан ыраастаан бүтэрэн, кууллан уура сыгыарар. Быйыл 1,5 туонна от сизмэтин хомуйдулар. Итини сэргэ Нурбатаабы мелиорация тэрилтэтэ Куочайга быйылгыттан сир ылан, 38 гаага созурууттан «люцерна» от сизмэтин аһалан ыстылар.

Элбэх сыллаах сизмэтиттэн быйыл туһага таһааран, Маарга күһүн хойут Нурбатаабы техникум 12 гаалаах бааһынагыгар от сизмэтин ыспытара. «Вредо»

СӨ-гэр – Үлэ, улууска – Олохтоох онгортон таһаарыыны сайыннарыы сыллара

Нурба тыатын хаһаайыстыбатыгар

Леонид Ушканов

сизмэтигэ сир кырыс алдыаппакка эрэ түһэрэр буолан, түргэн-тарһан үлэлээх. Этэнгэ буолаһына 2-3 сылыннан өр сыллаах оппут үүнүүтүн көрдөрүөбэ. Нурбатаабы техникум эбии дохуот киллэринэн, эбии аһылыкка резервнэй фонда үөскэтиллэригэр күүс-көмө буолуоҕа дьэн манньк сыаллаах-соруктаах үлэ барда. «Вредо» сизмэтигэ анараа хаалла, аны саас Түмүк нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбалара бэйэлэрин сирдэригэр ыһынахтара. Онтон салгы ыаллыгы сытар Хангалас нэһилиэгэр «Артыал» кэпэрттиипкэ эмиэ элбэх сыллаах от сизмэтин ыһан боруобалыахтара. Эһиил күһүөрү манньк үлэни ытытара, сизмэтигэ Маалыкай куустатыгар таһаарарга былаананабыт.

●●● - Быйыл үүт соботуопката былырынгытааһар арыы ордук быһылаах? Ол эрэри үүт аһылык маһаһыннарга тобо син-биир аһылаһый?

●●● - Былырын уонна быйыл үүт соботуопкатыгар былааммыт уларыбата - 3748 т. Онон эбилли суох, былырын былааммытын кыайан толорботохпут. Бородууксуйа билигин син-биир элбии илик. Быйыл былааммытын толордохпутуна, министриэстибэти кытта үлэлэһэн үүккэ былааммытын үрдэтэргэ соруктанабыт. Оччоҕо бородууксуйа да арыгыча элбиз этэ.

●●● - Бороһуок үүттэн астааһыны саһалааһын, дьобус уотурба соботун аһан үлэлэтин курдук сонун уонна дьобун былааннар баалларын суруйбуппут, ити үлэлэр ханнык түһүмэххэ тийдиһэр уонна аһан олоххо кириэхтэрэй?

●●● - Былырын бу хамсааһынга улуустан «Влада» кэпэрттиип кыттан, Тыа хаһаайыстыбатын министриэстибэтин кытта сөбүлэнгэ иили баттаспыта. Кэпэсти быһытынан быйыл бороһуок үүттэн астаан нэһилиэнньэбэ таһааран атыылыахтаах этэ. Хомойуох иһин, быйыл ити кыаллыбата. «Влада» кэпэрттиип эһиил хайаан даһаны бу дьыаланы олоххо киллэрэр былааннаах.

Бары бэркэ дьэн билэбит: ханнык баһарар маһаһын долбуурдара атын эрэгийиэннэр-

тэн кэлбит бакыаттаах үүтүнэн туолан тураллар. Ол иһин манна күрэтэһиини тэрийэммит, олохтоох онгортон таһаарыыбытын сайыннаран бу хайысханы хайаан даһаны киллэриэхтээхпит.

Дьобус уотурба онгортон соботу туһунан этэр буоллаахха, өрөспүүбүлүкэ уонна улуус кыттыһылаах «Кормопроизводство» бырагырааматынан Нурбатаабы сүөһү аһылыгын хампаанньата оборудованиетын Новосибирскайга сакаастаабыта. Онгоһуллан бүтэн соботу ыскылаатыгар сытар. Санга дьыл иннинэ тимир суолунан Аллараа Бэстээххэ кэллэһинэ эмиэ ыскылаакка уураллар. Санга дьыл кэнниттэн Үөһээ Бүлүү аннынан улахан массыналарга муһунан туорааһын көнүллэннэһинэ аһалтарыахпыт. Аны саас Сүлэ нэһилиэгэр Нурбатаабы сүөһү аһылыгын хампаанньатын базатыгар таһан туруоран, муус устар-ыам ыйдарыгар соботу үлэлэтэр былааннаахпыт.

Ыаллыгы Сунтаар улууһугар сыл сангатыгар манньк соботу үлэбэ кирибитэ. Күһүн баран көрө, билсэ сылдыбыппыт. Үлэһиттэр барытын сүбэлээн-амалаан биэрбиттэрэ, таһытыгар кэлэн көмөлөһөллөрүгэр кэпсэппиппит. Онон кэлэн таһан биэрэхтээхтэр. Быйыл хомуллубут эбиэспит анара уотурба онгорорго туттулуоҕа. Салгы эбиллэхтээх атын састаабын эмиэ аһалтарыахпыт. Сайынга диэри уотурбаны нэһилиэнньэбэ атыга таһаарыахпыт.

●●● - Улуус кэжкэ тэриллилээх хаһаайыстыбаларыгар санга эдэр салайааччылар ананналар.

●●● - Бу күһүн улуус 2 улахан хаһаайыстыбата санга салайааччыланна. «Күндээдэ» АУО-ға бу иннинэ үлэли сылдыбыт дириэктэр Александр Прокопьевич Алексеев бэйэтин баһатынан уурайытыгар, эрдэ тыа хаһаайыстыбатын департаменыгар экзэньмиһинэн, онтон «Влада» кэпэрттиип толорооччу дириэктэринэн үлэлэбит Сергей Александрович Захаров анамыта. Этэнгэ үлэли-хамсы сылдыар. «Күндээдэ» АУО улуус саамай элбэх сүөһүлээх-сылгылаах хаһаайыстыбаларыттан биридэстэрэ. «Нурба-Агро МТС» дириэктэрэ Николай Иванович Андреев эмиэ бэйэтин баһатынан тохтообутугар, дириэктэрдэр Сэбиэттэрин быһаарытынан Семен Николаевич Николаев ананан, үлэтин эрчимнээхтик саһалаата. Хаһаайыстыбалар кыстыкка кириэн билигин үлэ-хамнас үгэнэ. Салгы бу икки улахан тэрилетэтигэр СӨ Тыатын хаһаайыстыбатын уонна ас-үөлгэ бэлиитикэтин министриэстибэтин хайысхатынан финансовай чэбдигирдии бырагырааматыгар кыттарга бэлэмнэни үлэтэ бара турар.

●●● - Тэриллилээх хаһаайыстыбаларга кыстык хайдах аһан иһэрий?

●●● - Бары тэриллилээх хаһаайыстыбалар туруктара этэнгэ, сөп буолар отторун хаачыммыттара. Бары күүскэ үлэли

олороллор. Быйылгы кыстыкка мөлтөх туруктаах сүөһү-сылгы суох.

●●● - Улууска Үлэ уонна олохтоох онгортон таһаарыыны сайыннарыы сылын чэрчитинэн улуус тыатын хаһаайыстыбатыгар быйыл үлэбэ кирибит бырайыактар тустарынан кэпсэтиэххэ эрэ.

●●● - Бастатан туран, соботуопка салаатыгар кэжкэ сылларга буолбатах хамсааһыннары таһааран олоробут. Быйыл үүт соботуопкатыгар 3 тэрилетэ үлэлиир. Бу иннинэ биир эрэ соботуопка тэрилетэ этэ. 20-чэ сыл кэриэтэ тохтуу сылдьан баран, быйыл хортуоппуй уонна оҕуруот аһын соботуопкалыыр тэрилетэ баар буолла. Эмиэ өр сылларга быраһыллан турбут овошчоранилице өрөмүөннээн чөлүгэр түһэриллэн, аныгылыгы гааһынан сылытыллаан үлэбэ кирирдэ. Билигин үчүгэйдик үлэли турар. Нурба к. олохтоохторо овошчоранилицега мистэ баар буоллаһына, хортуоппуйдарын манна уура кыахтаннылар. Онон ити курдук үчүгэй хамсааһыннар таһыстылар.

Инники эппитим курдук, Нурбатаабы сүөһү аһылыгын хампаанньатыгар дьобус уотурба соботуа кэлэн этэнгэ үлэлэтэһинэ биир улахан ситиһи буолуоҕа дии саныбын. Былырынгыттан урбаанньыт Альберт Иванович Васильев Антоновкаҕа халбаһы онгорор дьобус соботуа аһан үлэлэтэр. Улуустаабы урбаан, эргээн уонна олохтоох онгортон таһаарыы департаменын нөһүө сойуом ылан, быйыл сырьетын, бородууксуйатын харайарыгар холодильнай оборудованиа аһалан туруорда. Онон үлэтэ кэргэн-сайдан иһэр.

Быйыл Хангаласка уонна Маалыкайга санга хотоннор тутуллан үлэбэ киридилэр. Эмиэ эрдэ эппитим курдук, эбиэспит үчүгэйдик үүннэ, 256 туонна хомулунна. Итинэнэ 1,5 туонна бэйэбит өр сыллаах оппут сизмэтэ хомулунна. Онон быйыл даһаны киһини үөрдэр үтүө түмүктэр бааллар.

●●● - Бэтэринээр үөрэхтээх исписэлиис буоларын быһытынан, эйигиттэн бу салаа үлэтин ыйыппат буоларым сатамат.

●●● - Бэйэм сүрүн үөрэхпинэн ветврач буоллаһым. ЯГСХА кэнниттэн Малдыаһар нэһилиэгин ветучаастагар балтараа сыл ветврачтаабытым. Онтон олохтоох дьаһалтаҕа баһылык солбуйааччытыттан саһалаан, күн баччатыгар диэри салайар үлэбэ үлэлээн кэлиим. Кэллиэгэлэрибин кытта билсэбин, кэпсэтэбин. Тыа хаһаайыстыбатын департаменын планеркатыгар бэнидиэнньик аайы ветуправлениеттан кэлэн кытталлар.

Ветеринария үлэтэ былааннаахтык ытылла турар. Аһан эрэр сылга араас ыарыылар: сальмонеллезнай аборт, ыт бруцеллеза, эмкар тура сырыттылар. Ветуправление салалтата уонна исписэлиистэрэ суһаллык тэринэн-бэринэн биригэ үлэлэһэн кэллилэр. Хас да сылы быһа кэптэспит-туруорсубут боппуруос-

тара быһаарыллан эрэ - тэрилетэ территориятыгар баар эбийиэктэрин аныгы иттии систимэтигэр - гааска холбоһун. Бу олоххо кирирдэһинэ ветуправлениега биир улахан ситиһи буолуоҕа. Туох эмэ көмө наада буоллаһына, кэммиттэн-кэмигэр баран сүбэлэһэн-кэпсэтэн биригэ үлэли-хамсы сылдыабыт.

●●● - Тыа хаһаайыстыбатын санга министриэтигэр, биир дойдулаахпыт Артем Александров тыа хаһаайыстыбатын сорох болумуочуйаларын муниципальнай тэриллилэргэ биэрэр туһунан санаалаах буолбаат?

●●● - Биир дойдулаахпыт Артем Александров өрөспүүбүлүкэ биир тутуах министриэстибэтин салайааччытынан анаммытыгар олус үөрбүппүт, долгуйбуппут. Артем Александрович бу күһүн өрөспүүбүлүкэ бары улуустарын тыатын хаһаайыстыбатын управлениеларын уонна департаменнарын салайааччыларын ыһыран уопсай сүбэ мунньах онорбута. Сыл иһигэр эмискэ уларыһылар буолуо суохтара, бу үлэлээн кэлбиппит курдук эһиил эмиэ үлэлэхтээхпит, ол кэнниттэн кэлэр сылларга уларыһылар кириэхтэрин туһунан иһитинэрбитэ. Билигин элбэх киһи төбө харчыта оннунан хаалар дуо, үүт харчыта хайдах буолуоҕай, үрдүө дуо дьэн ыйытар. Билигин манна олон төбө уонна үүт харчыта инникитин бачча буолуо дьэн кыайан этэр кыаһым суох. Ол эрэри биир чуолкай: төбө уонна үүт харчыта син-биир баар буолуо. Кэлэр сылларга буолаары турар уларыһыларга бэлэмнэни үлэтэ барыахтаах. Олобу кытта этэнгэ хардылаһаммыт салгы үлэлиир санаалаахпыт.

●●● - Леонид Владимирович, ситиһи кэпсээнин иһин махтал. Түмүккэ улууспутугар бүгүн тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин идэлээх бырааһынньыга бэлиэтээн сибээстээн тугу эттиэхпиний?

●●● - Тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр үлэли-хамсы сылдыар биир дойдулаахтарытыгар күүстээх санааны, кытаанах доубуйаны, тулууру уонна дулууру баһарабын. Тулууру, дулууру баар буоллаһына, үлэ аһан баһарар түмүктээх уонна ситиһилээх буолар. Тыа хаһаайыстыбатын дьарык онгостон үлэлээн итиллээччилэри, бэтэрээннэрибин Нурбабыт улууһугар тыа хаһаайыстыбатын үлэһитин Күнүнэн иттиитик-истинник эбэрдэлибин! Салгы даһаны тыабыт хаһаайыстыбата үүнэ-сайда турарыгар, хороһор муостаахпыт, сыспай сизлээхпит хангы турарыгар, сылын аайы үппүт, эппит соботуопката этэнгэ элбээн-үүнэн иһэригэр баһарабын. Онгорор аспыт-үөлбүт бары нэһилиэктэр, Нурба куорат олохтоохторугар тиһимнэһилээх буолан, бары эйэдэмнээхтик олоруобун, улууспут сайдарын туһугар үлэлиһин-хамсыаһын. Доруобай, дьоллоох буолун!

Олонхо күнэ

Антонина СЕМЁНОВА

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр Олонхо күнэ Нурба олохтоохторугар, ыалдыттарыгар сонун, үөрүүлээх түгэни бэлэхтээтэ.
Спиридон Васильевич Петров-Чыычаах 130 сааһыгар, эһиил Марха улууһа 200 сылыгар анаан Нурбага «Оҕо Дьулаах Бухатыыр» олонхоттон музыкальнай драма-олонхо сүрэхтэннэ.

XIX-XX үйэлэргэ Нурба араас түөлбөлөрүн олонхоһуттарын репертуарыгар киниги тарҕаммыт «Оҕо Дьулаах Бухатыыр» олонхо - Бүлүү сүннүгэр «Кыыс кэрэ куоластааһынан» аатырбыт С.В. Петров-Чыычаах аҕатыттан утумнаан толорбут норуот тылынан уусуран айымньытын биир бастын, кэрэхсэбиллээх холобура – саха олонхотун сэнээрэр, кэрэхсиэр, чинчийэр уонна үйэтигэр дьонго анаар. Испэктээк жанра музыкальнай драма-олонхо буолар.

Нурба тыйаатырыгар Олонхо күнүн үөрүүлээх арыллыыта «Кыталык» култуура дыбарыаһын сценарийынан ытылынна. Фойеҕа Маардааһы «Дьонкуудэ кыталыктара» (сал. Фёдорова С.П.) кырыымпаһыт оҕолоро, СӨ үтүөлээх артыыһа, Нурба уонна Лөгөй нэһилиэгин бочуоттаах гражданина Борис Иванович Борисов алгыһынан аста.

РФ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Саха сиригэр искусствотун үтүөлээх диэйэтэлэ Николай Павлович Петров, кылаабынай режиссер, СӨ искусствотун үтүөлээх диэйэтэлэ, СӨ култууратын туйгуна Александр Васильевич Титигиров, либретто ааптара РФ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Федорос Афанасий Семенович, биллиилээх алгысчыт, кылаабынай консультант-этнограф, Бүтүн Арассыһа-йатааһы күрэхтэр лауреаттара, «Килбиэн» бөлөх салайааччыта, «Кыл Саха» бөлөх солиһа, С.А.Зверев аатынан үгүкүү национальнай театрын саха оркестрын салайааччыта, солиһа, Нурба Антоновкатыттан төрүттээх Дьулустан Гаврильевич Никифоров, Нурба оройуонун култууратын департаменын салайааччыта, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Аар Дархан этгээччитэ, Ил Дархан стипендиятын лауреата Розалия Михайловна Тихонова кыттылаах пресс-конференция буолла.

РФ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Афанасий Федоров:

- Спиридон Васильевич Петров-Чыычаах олох эрийин-кыһалҕатын көрүстэр да, саха култууратын умнубакка, уус-уран айымньытын Олонхо күнүгэр «Оҕо Дьулаах Бухатыыр» испэктээк турда.

Саха омук сизрин-туомун, эдэр ыччат анаан-минээн үөрэтэн омук быһыытынан айылҕабытыгар чугас буоларбытын итэҕэтибит дии саныбын. Нурба дьоно сырдык санааҕа ылларан, үйүлээх, дьоллоох ологу тустан, инники диэки хардылыһабын; - диин ыгырыһынан түмүктээтэ.

Арассыһа култууратын

"Оҕо Дьулаах Бухатыыр" премьерата үрдүк таһымнахтык барда

Оруолларга: Оҕо Дьулаах Бухатыыр — Андриан Пахомов, Көмүс Хонгоруу — Элеонора Семенова

үтүөлээх үлэһитэ, СӨ ускуустубатын үтүөлээх диэйэтэлэ Николай Петров:

- Нурба талба талааннахтара норуодунай опера бастагы хардытытын онордулар. Нурба олонхоһуттарын, ырыатын-тойугун, үгүкүүтүн-битиитин сөргүтүү буоларынан, эдэр ыччаттарга, кэлэр көлүөнэҕэ ингэн хааларыгар баҕарабын.

Тылбыты-өспүтүн, оһуокайбытын умнубатахтыгына саха омук быһыытынан хаалыахтыт этэ. Саха култууратын, дорҕоонун, олонхотун умнубат сылтан эдэр ыччаттарга научнай-сырдатар өттүттэн үөрэтиши, чинчийиши Нурба улуунун өрө көтөҕөн духубунай өттүнэн сайдыыга туһуланар. Испэктээк кэнниттэн олохтоох дьон, эдэр ыччат үрдүк ускуустуба тардыһарын туһугар үлэ барда. 2024 сылга «Улуу Омолодон» туруоҕа. Бу испэктээги танган, талан, Нурбага 2027 сылга ытылыахтаах спортивнай Ооннууларга «Нырбакаан» операны туруорар, манна эдэр ыччаты кытынарар санаалаахпыт. Бу үс испэктээктэр Ооннуулар култуурунай бырагыраамаларыгар киирэллэригэр үлэлэһибит.

Биир дойдулааххыт, ССРС кинематографиятын туйгуна, СӨ култууратын туйгуна Лосотов Владимирович Семенович биллиилээх тойуксуттар толорууларын устубут, муспун сэдэх кылаатын Нурба улууһа үп-харчы көрөн, оцифровкаларгыт буоллар, - диин баҕа санаатын тиэртэ.

СӨ ускуустубатын үтүөлээх диэйэтэлэ Александр Титигиров:

- Нурба улуунун 9 нэһиликтэриттэн үс көлүөнэ: аҕам, орто саастаах, эдэр көлүөнэ ыччаттар кытыннылар. Манна нэһиликтэр кулууптарын үлэһиттэрэ, Нурбатааһы ЫБМ, ОДьКХ, үөрэ-ҕирииттэн иштээччи, учуутал

Премьера үөрүүлээх чааһа

идлээхтэр у.о.д. тэрилтэлэртэн бэйэлэрэ баҕа санааларынан кыттыыны ыллылар. Нурбага манньк кизг далаһыннаах үлэ тура илик, - диин бэлиттээтэ.

Түмүккэ, үөрүүлээх чааһыгар улуу баһылыгы солбуйааччыта Семенов В.Н., улуус Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ Михайлова Н.М. эбэрдэ тыл эттиилэр, чулууттан чулууларга наҕараадалары туттартаатылар. Ол курдук үгүкүү туруорааччылар Галина Степанова, Наталья Андреева, Мариана Попова, Анжелика Седалищева, тыһыннаах добуһуолунан музыкальнай өттүнэн кизгэппит Дьулустан Никофоров салайар бөлөҕө үрдүк сыанаттан ааттара ааттаннылар.

Спиридон Васильевич Петров - Чыычаах сизинэрэ, хос сизинэрэ олоһун салгыһыллар. Олонхо күнүгэр анаан-минээн эһэлэрин, хос эһэлэрин "Оҕо Дьулаах Бухатыыр" айымньыта Нурба дьонугар-сэргэтигэр, кизгэ эйгэҕэ тахсыбытынан кизг тутталларын биллэрэн турар, бырайыак салайааччыларыгар, Нурба улуунун нэһиликтэрин кэрэ куластаах олонхоһуттарыгар, үгүкүүтүтүгэр, талба талааннаахтарыгар, тэрээһин туруораччы режиссердарыгар Титигиров Александр Васильевичка, Тартакынова Розалия Васильевнаҕа, либреттоны суруйбут Федоров Афанасий Семеновичка, музыка өттүгэр кизгэтишини онорбут маанылаах күтүөттэригэр Петров Николай Павловичка, бырайыак ааптарыгар Тихонова Розалия Михайловнаҕа, көстүүмнэр худоһунньуктарыгар Марина Андрееваҕа, Камилла Михайловаҕа махталларын биллэрдилэр.

Аймахтар ааттарыттан эһэлэрин Спиридон Васильевич Петров - Чыычаах мэтириитин улуустааһы Култуура департаменын салайааччытыгар Розалия Михайловнаҕа үөрүүлээх быһыыга-

майгыга бэлэх ууннулар.

Туруорааччы-худоһунньуктар Камилла Михайлова, Марина Андреева көмөлөрүнэн оройуоммут көмүс тарбахтаах иштэннээнэрэ артыыстарга тикпит көстүүмнэрэ ураты көстүүнү биэрдилэр. Тарбахтарыгар талааннаах, Арассыһа таһымыгар аатырбыт тимир уустара сүрүн дьоруой Оҕо Дьулаах Бухатыыр таһыһын ылсан тиһэҕэр тиэрдэнэр дьон биһирэбилин ылыахтары ыллылар.

Улуустааһы Култуура департаменын фондаҕа испэсэлиһэ, «Улуу» таһас, кизгэ-гэл брендын ааптара Марина Андреева:

- Улахан хамаанда тэринэммит кэмизгэр түмүктээтибит. Мин бу бастагы улахан бырайыагы буолар. Олонхо күнүгэр композиция, панно туруоруутун, куукула быыстапкатын тэрийишини салайан ыттымын.

Бу манньк кизг далаһыннаах тэрээһинтэн бэйэбэр уопут ингэринним.

Түгэнинэн туһанан, департамент салайааччыта Розалия Михайловна Тихонова улахан бырайыагы мизгэ эрэммитигэр уонна Нурба бастын иштэннээнэригэр махталбын тиэрдэбин, - диитэ.

Дьаарханнааһы Христина Ильинична Терентьева-Хартазова аатынан спорт уонна норуот айымньытын киинин үлэһитэ, "Оҕо Дьулаах Бухатыыр" иккис састаабыгар сүрүн оруолу толорбут Пахомов Андриан:

- Миигин итэҕэйэн сүрүн оруолу биэрбиттэригэр култуура департаменыгар, дьылҕабар махтанабын. Эдэр көлүөнэ бу тэрээһинтэн сахалыы ис туругу, билиини-көрүүнү, бэйэҕэ эрэмьини үөскэппиттэриттэн туһаннаах дьонго махталбын тиэрдэбин. Бу тэрээһинтэн эдэр ыччат билиини

С.В.Петров — Чыычаах мэтириитин туттары

ылбыта буолуо диин бүк эрэнэбин, - диин эттэ.

Олонхо күнүн тэрээһинигэр "Олонхо - саха норуотун барҕа баайа" оскуола үөрэнээччилэригэр аналлаах уруһуй күрэхтин түмүгүн Нурбатааһы Искусство оскуолатын преподавателэ Ильина Варвара иһитиннэрдэ. Уруһуй күрэхтэр уопсайа 90-тан тахса оҕо кытынна.

7-10 саастаахтарга үһүс үрдэлгэ - Айнара Васильева (Искусство оскуолатын үөрэнээччитэ), иккис үрдэл - Иванова Дарина (Антоновка орто оскуола), бастагы үрдэл - Филиппова Василина (Маалыкай-дааһы оҕо музыкальнай оскуола) кыайылаахтарынан буоллулар.

11-13 саастаахтарга III үрдэлгэ - Неустроева Уйгуна (Акана орто оскуола), II-с үрдэлгэ - Габышева-Варламова Айсана, I үрдэли Иванова Лилия ылла.

14-17 саастаахтарга III үрдэлгэ - Тобонова Сайыына (Маар), II-с үрдэл - Иванова Аксинья (Нурба), I үрдэли Шадрина Виктория (Нурба) ыланнар, бэлэх сэртификэтинэн, эбэрдэ суругунан наҕараадаланнылар.

Олонхоҕо аналлаах тэрээһингэ "Сыахай эйгэтэ" түмсүү (салайааччы Галина Федорова) талба талааннаахтара туруорбут быыстапкаларын дьон сэнгээрэ көрдө, талба талааннаахтарга иштиг-иһирэх тыллар ананнылар.

Галина Федорова:

- "Сыахай эйгэтэ" түмсүүм талааннаах кыргыттарыгар уонна уолбутугар Сергейгэ махталбын тиэрдэбин. Дьон биһирэбилин-сэһээриитин ылыбыт - бу биһиги бары буттүүмүт кыайыбыт буолар, - диин туран, үлэлэрин сэргээбиттэргэ махталын биллэрдэ.

"Оҕо Дьулаах Бухатыыр" премьерата үрдүк таһымнахтык барда. Олонхоҕо аналлаах өтөрүнэн буолбатах тэрээһини дьон үрдүктүк сыаналаата. «Оҕо Дьулаах Бухатыыр» олонхону астына-дуоһайа көрдүбүт! Олонхо саха норуотун тылынан уус-уран айымньытын кылаан чыпчаала буолара, мань таһынан Нурба төрүт дорҕоон, ырыа-тойук, олонхо кыһата буолара чахчы чопчуланна, уот харахха көрдөрөн бу биһинэ, бу манна диин бигэргэтиилэр. Бырайыак ааптарыгар, Аар Дархан оһуокайдытыгар, култуура департаменын салайааччытыгар Розалия Михайловна Тихоноваҕа, үлэлэспит дьонноругар, режиссердарга, уус-уран самодеятельность кыттылаахтарыгар мунура суох махталбын биллэрэбин» диин Чуукартан Сэргэн Лэкээрин этиитинэн суруйуубун түмүктүүбүн.

«Оҕо Дьулаах Бухатыыр» Олонхо туруоруутун тула чакчылар

- Олонхоҕо биир даһаны профессиональнай артыыс үөрэхтээх киһи кыттыбата. Бары култуура үлэһиттэрэ уонна норуот талааннаахтара: Октябрьскай, Күндээдэ, Түмүк, Чаппанда, Хорула, Дьиикимдэ, Маалыкай, Хатыы, Марха, Дьаархан, Сүлэ, Акана нэһиликтэриттэн уонна Нурба куоратыттан, барыта массовкаҕа 150 киһи кыттыны ылла.

- Оҕо Дьулаах Бухатыыр таһаһын-сабын Сата уустара тимири таптаһан онордулар. Батастыын, төбөҕө кэтэр 25 кҕ ыйаһыннаах. - Итэҕэл быһыытынан Бухатыыр Аллараа дойдуга абааһыларын кытары охсуһуутугар дьингээти сиытылааммыт батыһаны тутунулар. - Олонхо буолар күнүгэр РФ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Федоров Афанасий Семенович, биллиилээх алгысчыт, кылаабынай

консультант-этнограф, бары кыттааччыларга сарсыарда алгыс онордо. - Алтынны ыйтан эрпэтииссийэлэр «Кыталык» КД сыанатыгар саҕаланан барбыттара. - Бу, биллэн турар, улахан хамаанда үлэтэ. Бары биир санаанан үлэлээн Нурбабыт дьон-сэргэтэ биир түмсүүлээхпитин көрдөрдүбүт.

Юбилей

14 декабря 2023 года отмечает свой 55-летний юбилей Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение «Центр развития ребенка-детский сад «Сайды» с. Нюрбачан муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия).

Детский сад на 75 мест распахнул свои двери в Нюрбачанском наслеге в сентябре 1968 года. Первым руководителем была Иванова Евдокия Саввична. Все работники, кому довелось работать с Евдокией Саввичной, всегда вспоминают ее как о справедливом, принципиальном и требовательном руководителе, и в то же время как о простом, добродушном, чутком и отзывчивом человеке.

С 1989 году заведующей детского сада стала Сидорова Мария Гаврильевна. В период работы Сидоровой М.Г. все работники чувствовали заботу опытного руководителя. Она глубоко чувствовала важность внимательного отношения к вопросам воспитания и развития детей. Так, детский сад Нюрбачанского наслега в период руководства Марии Гаврильевны стал «Центром развития ребенка – детским садом «Сайды», все педагоги, работавшие на тот момент, получили высшее образование, ежегодно проходили курсы повышения квалификации по разным областям развития и воспитания детей дошкольного возраста.

С 2019 и по сегодняшний день возглавляет детский сад Семенова Айталина Васильевна. Она принадлежит к числу тех руководителей, которые совмещают в себе огромный опыт в воспитании детей дошкольного возраста, громадный объем знаний и по-настоящему творческое, душевное отношение к

Детский сад «Сайды»: 55 лет по пути развития

Коллектив. 2023 г.

самому процессу дошкольного образования. Нелегкая задача встала перед молодым руководителем: превратить новое здание в уютный дом для мальчишек и девчонок. Но Айталина Васильевна смогла сформировать коллектив – коллектив единомышленников, и детский сад под её руководством работает в режиме нового времени, используя современные методы и технологии.

Здание детского сада построено по типовому проекту. Проектная наполняемость - 50 мест. Общая площадь здания 557,7 кв. м, из них площадь помещений, используемых непосредственно для нужд образовательного процесса, 266,5 кв. м. В новом здании детского сада появились оснащенные самым современным оборудованием кабинеты, музыкально-спортивный зал и группы. В детском саду сформировано 3 группы общеразвивающей направленности. Укомплектован педагогами на 100% согласно штатному расписанию. Всего работают 28 человек. Педагогический коллектив детского сада насчитывает 11 специалистов.

Историю нашего учрежде-

ния и коллектива создавали инициативные сотрудники: ведущие, воспитатели, помощники воспитателей, специалисты ДОУ, инструктора по гигиеническому воспитанию, повара, завхозы, прачки, дворники и охранники ДОУ. Все мы - одна большая и дружная семья, состоящая из нескольких поколений, самоотверженно влюбленных в свое дело. Всем пришлось немало поработать, преодолеть множество трудностей, чтобы достичь успеха и завоевать авторитет.

МБДОУ «ЦРР – д/с «Сайды» с. Нюрбачан одним из первых начал работу как улусная экспериментальная площадка по системе М.Монтессори, по физкультурно-оздоровительному направлению. Распространил опыт работы по внедрению якутских настольных игр по системе М.Монтессори на федеральном уровне в г. Челябинск. Опыт работы по теме «Использование якутских шумовых инструментов в системе М.Монтессори» распространен на федеральном уровне в г. Ростов-на-Дону. В 2017 году МБДОУ «ЦРР-детский сад «Сайды» вошел под № 1415 в национальный реестр ведущих образовательных учреждений России. В

2018 году получили статус муниципальной инновационной площадки по проекту Инфоцентр «Дошкольный мир», удостоены Гранта начальника управления образования Горного района на республиканской педагогической ярмарке «Сельская школа-Образовательная марка – 2018». В 2021 году получили статус кандидата республиканской инновационной площадки по инновационному образовательному проекту «Juluu» (Проектная деятельность по здоровьесбережению и здоровьесбережению в системе воспитательной и образовательной деятельности ДОУ).

Большой вклад в развитие физкультурно-оздоровительной работы в ДОУ внес руководитель физического воспитания, «Почетный работник воспитания и просвещения РФ», «Отличник образования РС(Я)» Сидоров Степан Гаврильевич. Он является автором и организатором соревнования «Подлédка», посвященного месяцу Байаная по национальному календарю, которое создано для духовного и физического развития личности, формирования физической и психологической устойчивости мальчиков в раннем возрасте,

приобщения к национальным видам охотничьего промысла с малых лет, популяризации национальных промыслов и физкультурно-оздоровительного комплекса. Под руководством Степана Гаврильевича соревнования проводятся в пятый раз на районном и в третий раз на республиканском уровнях. Также Сидоров С.Г. победитель проекта «Уол оҕо кэскилбит – эр киһи эрэлбит» в I Вилуйской республиканской педагогической ярмарке «Образовательная марка -2008», удостоен Гранта МО РС(Я). Распространил опыт работы на федеральном уровне в рамках работы стажировочной площадки по теме «Якутские народные игры для развития двигательной активности детей дошкольного возраста и якутские настольные игры» г. Абакан республика Хакасия и г. Кызыл республика Тыва. Автор подвижной игры ДИП «Сонор», принял участие на Международном летнем лагере школы творчества ФИДЖИП - Еврота-лант - 2013 г. Париж, Франция.

Идут годы, выпускаются дети, меняется всё вокруг, а вместе с тем меняется и расцветает, развивается наш детский сад «Сайды». Наш детский сад сегодня – стабильное, успешное и развивающееся в соответствии с современными тенденциями дошкольное учреждение. В детском саду внедряются современные программы, инновационные технологии. ДОУ имеет достаточную инфраструктуру, укомплектован достаточным количеством педагогических и иных работников, которые имеют высокую квалификацию и регулярно проходят повышение квалификации, что обеспечивает результативность образовательной деятельности.

Старший воспитатель
ДАНИЛОВА Л.В.

Геннадий АНТОНОВ.

Күндээдэҕэ И.Н.Николаев-Бытук Уйбаан аатын сүгэр «Күндээдэ» ААУо таһаарылаахтык үлэли-хамсыы олоор. Улуус тэриллииһэх улахан хаһаайыстыбаларыттан «Күндээдэ» ААУо үлэтэ-хамнаһа ордук таһаарылаах. Сүөһүтэ-сылгыта да элбэх, саамай элбэх үүтү туттарар. 604 ынах сүөһүнү кыстатан туруораллар, ол иһигэр ынаҕа - 275, субайдары таһынан 80 быйылгы тарыйах баар. Сыспай сизллээҕин ахсаана - 327, ол иһигэр 200 биз.

Быйыл хаһаайыстыба пленной уонна табаарынай производствонь сайыннарыыга үрдүк көрдөрүүтүн иһин Москваҕа буолбут «Көмүс күһүн-2023» XXV Арасыйытатааҕы агропромышленнай быыстапка кыһыл көмүс мэтээлинэн уонна дипломунан наҕараадаламмыта. Дипломҕа РФ тыатын хаһаайыстыбатын министриэ Д.Н.Патрушев илии баттаабыт. Бу кэлбит ситиһиигэ кэнники хас да сыл тухары хаһаайысты-

СӨ-гэр – Үлэ, улууска – Олохтоох онорон таһаарыыны сайыннарыы сыллара

Күндээдэлэр түбүктээх үлэлэрэ ситиһиилээх

баны сатабыллаахтык салайбыт дириэктэр Александр Алексеев уонна тэрилтэ бары үлэһиттэрин кылааттара улахан.

Александр Прокопьевич бэйэтин баҕатынан үлэтигэр уурайытын кэннэ, балаҕан ыйыттан «Күндээдэ» ААУо дириэктэрдэрин Сэбиэтин быһаарытынан Сергей Александрович Захаров тэрилтэ дириэктэринэн ананан эрчимнээхтик үлэли-хамсыы сылдьар. Бу иннинэ кини улуустааҕы тыа хаһаайыстыбатын департаменыгар экэнэмиистэбитэ, онтон эмиэ Күндээдэҕэ олохсуйан үлэлиир «Влада» кэпэрэтиби салайбыта. Инньэ гынан уопуттаах салайааччы быһытынан биллэр.

Киниттэн хаһаайыстыбатын үлэтин-хамнаһын туоһуластыбыт.

– Арасыйыта наҕараадата хаһаайыстыба иллээх-үлэһит

кэлэктибин Алексеев Александр Прокопьевич сатабыллаахтык салайан-сирдээн, хас да сыллаах көлөһүн тобуулаах дүккүрдээх үлэ түмүгэр ситиһиллэбитэ, - диир Сергей Александрович. - Кыстыкка этэннэ кириэн олоробут,

604 ынах сүөһү, ол иһигэр 275 ынаар ынах уопсай хотоннорго кыстаан тураллар.

Тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр барыларыгар да буолуо, каадыр боппуруоһа сытырхайан турар. Чуолаан эдэр дьон үлэли кэлбэт, алын уонна орто сүһүөх исписэлиистэри буларга даҕаны кэккэ уустуктар бааллар. Биһиги тэрилтэ үлэли кэлбит дьонго туох баар олоор, үлэлиир усулуобуйаларын тэрийэн, хамнастаан, үлэһит киһи күннээҕи үлэтигэр харгыстаммакка туруоруллубут сыалын толороругар сүрүн болжомтобутун уурайыт. Онон билгини туругунан үлэһиттэри толору бааллар.

Быйыл өң сайын буолан, кыстыгы этэннэ туоруур оппут саппааһын хааччыммыпыт. Отчуттарбыт бырыһыаннарын ылбыттарын кэннэ, бэйэбитигэр 1522 туонна от хаалбы-

та, итиэннэ 1200 туонна сиилэстээхпит. Сүөһүлэрбитин аһылык балансытын нормативыттан эбии аһаталыы турабыт, сайынны суолунан уотурбаны уонна бурдугу хааччыммыпыт. Быйылгы биир ситиһиитэ – Нюрбатааҕы сүөһү аһылыгын хампаанньатын иһинэн кормопроизводство бырагырааматынан оттуур сирбит таһыгар 200 туонналаах сеновал тутуллан кирирдэ, онон оппутун манна муньан баран таһар буолуохпут. Сеновалга хараллыбыт от хаачыстыбатын сүтэрбэт.

«Влада» астыыр-уөллүүр кэпэрэтиипкэ күннэтэ үүпүтүн туттара турабыт, күн бүгүн 500 кг иһинэн-таһынан үүт буолар. Үүккэ былааммыт - 579 туонна, ону толоробут кыра хаалла, онон толоруохпут диэн эрэллээхпит».

С.С.Сюльскай төрөөбүтэ 115 сылыгар

...Күөрэйиэхтэрэ
 умнуллан хаалбыт
 киһи унгуохтара...
Алампа

А.И. Софронов-Алампа бөлүһүктээн этэн кэбиспитин курдук, устуоруйа ыарык тыныгар эрийтэрбит, ааттара умнуллан хаалбыт хаарыаннахай чабылхай дьоннорбут сырдык ааттара тиллэн, норуот билиинитин, тапталын ылбыттара. Биір оннук киһинэн норкуом Сэмэн Сүүлүскэйи эмиэ ааттыбыт.

Салайааччы, учуутал, лектор, киһи быһытынан дьон-сэргэ ытыктабылын, билиинитин ылан «Сүүлүскэй дуо?» дэтэн үлэли сүлдэбит Сэмэн Сюльскай аата тоҕо эмискэ умуллубут сулус курдук, норуот харабын далыттан сүппүтэй?

1952 сыл. Семен Сюльскайы уонна ийэтин балерина Аксения Посельскаяны дьон-сэргэ ааттарын тоҕо эрэ биіргэ холбоон сибигинэйэн ааттыылларын кырачаан Наташа (Наталья Посельская) дыктиргии санаан улаапытын туһунан ахтар. Бэл оптуобуска билбэт нуучча дьахтара кыысчаантан аҕата ким буоларын ыйытан баран, тулатын сэрэнэн көрүнээт, кыыска төнкөйөн: «Ты дочь великого человека. Будь умницей», - диэн сибигинэйбитин олох умнубат. Кылааһын салайааччыта: «Эн аҕан суолунан барарын ордук буолуо этэ», - диэн сүбэлээбитин эмиэ соһуйа истибитим. Онно сөбүлэспэккэ Новосибирскайга балетнай оскуолаҕа үөрэнэ барбыта. Ол сыллар тухары кыыс нарын дуунатыгар ол түгүннэр кимиэхэ да кэпсэммэт кистэлэн, таайыллыбат таабырын буолан, сүрүбэр кэмэ кэлиэр диэри сөнгөн сыппыта.

Кэм кэлбитэ. Наталья ситэнхотон үөрэхтэнэн, театрга артыһынан үлэлиир. Оройуоннарынан, нэһиликтэринэн гастролга сылдар кэмигэр кэнсиэр кэнниттэн дьон кэлэн кэпсэтэн, аҕатын билэрин-суоҕун ыйыталаһан, кини сүдү билиитин, талааннаах салайааччытын, боростуой дьонго көмөтүн кэпсииллэрин ахтар. Наталья оҕо кэминээҕи өйдөбүннүк түгүннэрин сөргүтэн, архыбы хасыһан, дьонун олохторун үөрэтэр. Сюльскайга үөрэммит студенттаран, учууталлартан, кинини билэр дьонтон ахты хомуйан саҕалыыр.

Наталья Семеновна аҕатын дойдутугар, Сүлэҕэ, ахсынны тымныта үгэннээн турдабына кэлэн, общественноһы кытта көрсөр. Кыракый хатыһы бэйэтэ, сүгэ-балта курдук сыты тылларынан аһаҕастык: «Мин улахан тапталтан төрөөбүт эһиги биір дойдулааххыт Сюльскай кыһабын. Аҕам Семен Семенович туһунан кинигэ таһаараары ахты хомуйа сылдьабын», - диэбитинэн кирибитэ.

Хомойуох иһин манна дойдутугар С. Сюльскай аата умнуллубутун, нэһиликкэ баар аҕыйах

Күлүм гынан ааспыт

кырдыаҕас «Улахан тойон буолбут этэ, балерина дьахтарга күнүүлээн өлөрбүтүр үһү» эрэ диэн, үһү-бадах биллэллэрин эппиттэрэ. Оннооҕор Сүлэ нэһиликкэ уруккута нууччалыктыгар Сюльский наслег диэн сурулларын, Сюльскай диэни саната сылдьыбат курдук, Сюлинский наслег диэн уларыттытара. Хаарыаннаах киһибит олох олон, үлэлээн-хамнаан ааспатабын курдук умнууга барбыта.

Үтүө киһи сырдык аата тиллитигэр үрдүкү Айыылар да көмөлөстөхтөрө буолуо, Сюльскайы кытта алтыспыт, кинини көрбүт, лекцияларын истибит дьон баар буолан, хомуллубут ахтылар түмүллэн «Үөрэх наркуома Сэмэн Сюльскай» диэн ааттаммыт кинигэ 500 экз. 1998 сылга, С. Сюльскай 90 сааһын көрсө күн сири көрөр.

Ахты кинигэни аахтаха уобарас бэйэтэ ойууланан тахсан кэлэр. Бу кинигэ ахтылар сүгүннээххэй докумуон буолан, үтүө киһибит сырдык уобараһа, чабылхай олоҕо тус бэйэбэр бүүс-бүтүннүү арылхайдык көстүбүтэ. Бэл ити күлэн түспүт хаартыскага сырдык сүүрээнинэн сыдыаайар курдуга.

Сүдү Сэмэммит олоҕун түгүннэриттэн дьон ахтыларын кэрчиктээн тиһэн суруйдаһына ордук ааҕааччыбар тийиэ дуу диэнтэн сизттэрэн, ахтылартан быһа тардылары киллэртиим.

Сэмэн Сүлэҕэ Нымылах алааһыгар 1908 сыл балаһан ыйын 8 күнүгэр биһигин ыйаабыт. Убайа Өлөксөй ликбезкэ бэйэтэ ааҕар-суруйар буолбут. Сүлэҕэ бастагы холкуос бэрэссэдээтэлэ, Саха сириэн бастагы ыгырыылаах Үрдүкү Сэбиэтин депутатынан талылла сылдьыбыт. Эдьийиэ Маайа эмиэ үөрэммэккэ хаалбыт буолан, бары хайдах үөрэҕэ суох хаалыаһытты диэн, бырааттарын Сэмэни Бүлүү техникумугар үөрэттэрэ ыыппыттар.

Үөрэҕин бүтэрэр сылыгар кыыс оҕолоох Рыбкина Анастасия Елиферьевнаны кэргэн ылар. Ити сыл Ленинградка Герцен аатынан пединститутка үөрэнэ барар. Бүтэрэн кэлэн педрабфакка завучтуур. Икки уол оҕолонолор. Революй уонна Август.

Сюльскай лектор быһытынан ураты талааннааһын, лекцияларын туох да тизкиһэ суох сүрдээх интэриэһинэйдик ытарын студенттара ахталлар. Кини ааҕара буолла да, саала иһэ баппат буолара. Лекция ааҕа туран, 20-30 мүнүүтэ кэнниттэн туох эрэ көрдөөх дыкти холобуру, арыт темаҕа сыһыаннаах анекдоту этэр, эбэтэр дуоскаҕа миэлинэн карикатура онорон кэбиһэрэ. Бу ньымата, лекцияны истэн суруйа олонор студенттар тыын ылан «һуу» гынан сэргэхсийэн ылалларыгар сүрдээх көмөлөөх этэ. «Лекторбыттан бэркэ диэн астынарбыт, ааҕар лекцияларын

тылыттан тылыгар сыһа суруйан ыларбыт. Соннук холкутук, наһыллык, чуолкайдык, сүрдээх үчүгэй куолаһынан (дикциянан) биэрэрэ».

Өссө оччотооһу ССКП обкомун пленумнарын матырыяалларын Сюльскайа суох онорботтор этэ диэн кэпсииллэрэ.

Студенттарыгар педагогика диэн уустук олох үөрэҕэ, кэргэн, оҕо науката диэн тоһоҕолоон этэрэ уонна учуутал диэн үрдүк култууралаах, кизэн билиилээх, оҕолор кинини үтүктэ сатыыр Улахан Киһилэрэ буолуохтаах диэн бэлиэтиирэ. Уонна саамай тоһоҕолоон этэр быраабылааҕа: «Эһигиттэн ким эмэ оҕолору сөбүлээбэт, ытыктаабат, таптаабат буоллаһына, учуутал үөрэҕэр үөрэнэ сатыа суохтаах, уурайан барыахтаах. Эрдэ атын идэни буларга кыһаллыахтаах, ол курдук учуутал үлэтэ уустук, эппиэттээх, ыарахан даһаны, оҕолору буорту гынартан ордук дириг буруй суох уонна баар да буолуон сатамат!» - диирэ.

1945 сыл күһүнүгэр I Чочу уонна Сыралта нэһиликтэрин холкуостара 7 кылаастаах оскуола тутаннар үөрэ-көтө аһыллаары сырыттаһарына, миниистир Сюльскай саҕа дьиэ тутуутун кириитикэлээбит диэн буолла. I Чочу оскуола тыгар туалеттарын, учуутал олоһор квартирата гыммыттар, диэн кими эрэ мөхпүтүн курдук сурах иһилибит. Ахтыны суруйбут ааптар ол кэмгэ мин кириитикэни кыайан өйдөөбөтөүм, хайдах дьиэ иһигэр ньуунунук баар буолуон сөбү дии санаабыт. Онтум бырайыак быһытынан уолга, кыыска туспа ааннардаах туалет баар буолуохтааһын туттааччылар бырайыагы уларытан туппуттарын кэлин биірде өйдөөбүтүм. Оҕолор уонна учууталлар доубуйаларын харыстааһынна дьингнээхтик кыһалларыттан тутуу бырайыага кэһиллибитин иһин миниистир сөпкө кириитикэлээбит эбит. Оччолорго дьиэ иһигэр туалеттаах биір да оскуола суоҕа. Бу улахан суолталаах саҕа ньыма биһиги оскуолабыттан саҕаланыаҕа хаалаҕа диэн ахтар.

Сэри сыллара, содула, суткураан дьыллар саха норуотугар улахан охсууну аҕалбыттара. Хоргуйааһын саҕаламмыта. Бу ыар содулу этэнгэ аһарар туһугар үөрэх министирэтибэтэ интернаттар ахсааннарын элбэпитэ элбэх оҕону хоргуйууттан быһаабыта. Оҕолор үөрэнэллэрин хааччылан бүтүүн начальнай, онтон сэттэ кылаастаах үөрэхтээһин сокуонун олоххо киллэриигэ тирэх буолбута. Манна олобуран интернаттары, детдомнары, детсадтары тэрийбиттэрэ.

Сэри эрэ кэннэ этэ. С.Г. Ханды Бүлүүгэ үөрэх салаатыгар инспекторды сырыттаһына түөрт уон ачыктыан өлөөрү гыммыт, ыалдыбыт оҕолору куобах суорҕанна суулаан, таба

Сэмэн Сүүлүскэй

тириитигэр эрийэн, фанера дьааһыкка угуталаан акка тизийэн киллэрбиттэрэ. Иккис детдом аһабыт, дириктэрдээ диэн Хандыны көрдөспүттэр. С.С. Сюльскай бэйэтинэн сылдьыһан элбэх үчүгэй таҕастары, пуховой суорҕанна тизийэ ылбытым диэн ахтар. Миниистир Сюльскай өрөспүүбүлүкэ детдомнарын дириктэрдэрин конференциятыгар тыл этиитигэр үчүгэйи үчүгэйинэн, куһаҕаны куһаҕанынан олус аһаҕастык, чизһинэйдик ырыппыта. Ол гынан баран кинини мөҕөр диэни билбэт этэ. Барыта көнөтүнэн, баарынан, киһиэхэ тийимтиэтик сүбэлээн-амалаан бэрт эйбэстик үөрэтэр буолара.

Итинник норуотун туһугар таһаарылаахтык үлэлээн С. Сюльскай 1947 сыл саҕатыгар өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн 28 детдому аһан, 2000 тыһыынча тулаайах оҕолору олохтообута, 72 үһуйааны, 287 интернаты тэрийэн үлэлэппитэ. 1946-47 үөрэх сылларыгар 580 оскуола тигинччи үлэлээбитэ. Ол иһигэр 401 начальнай, 151 сэттэ кылаастаах, 28 орто оскуола.

Биір киһи холугар баппат сөвүмэр үлэ барбытын бу сыһыппаралартан көрүөххэ сөп.

С.С. Сюльскайы 1943 сыл Чурапчы холкуостара Жиганскайга көһөрүллүүтүн боппуруостарын үөрэтэр правительственной хамыһыһыа бэрэссэдээтэлинэн аныылар. Үс буолан Жиганскайга тийэйлэр. Баар чаччылары баарынан көрөн, Саха АССР Совнаркомун бэрэссэдээтэлэ Винокуров И.Е.,

обком сэкирэтэригэр Масленниковка хамыһыһыа үлэтин түмүгүнэн докладной суруйар: «Факт поспешного переселения, без подготовки места переселения, без жилищ для людей и без фуража для привезенного скота оставили глубокий отпечаток законного недовольства и возмущения колхозников-переселенцев. Три колхоза были высажены 24 сентября 1942 г. на снег. И на снегу под открытым небом находились до того времени, пока не построили себе жилища. В этих колхозах было 400 человек, им были выданы только одна палатка и одна железная печь. Общее состояние колхозников-переселенцев слабое, истощенное при хроническом заболевании легких. Поспешно построенные бараки и землянки, отсутствие мясных и молочных продуктов вызвали массовое заболевание цингой и воспалением легких.

Преступно поспешное переселение колхозников без всякой подготовки компрометировало саму идею переселения в советских условиях и создало недовольства колхозников фактом переселения как мероприятием партии и правительства. Следовательно, главная цель переселения колхозников из южных районов на север, переклечение переселяемого населения с сельского хозяйства на рыбодобычу и изменение направления хозяйства района практической рыбодобычи не оправдалась».

Дьэ, ити курдук туох баар үлэтин хайысхатынан түмүк

С.С.Сюльскай төрөөбүтэ 115 сылыгар

Чабылхай олох

онортообут дакылааттарыгар салайар аппараттарга сахалар талылыбаттарын, саха тылын техникунартан, орто оробуочай идэни ылар кыһалартан устары сыһанан ааҕарын, Башариннаах дьыалаларын сыһа сойуолааһын диэн түмүктэрин 1943 с. атырдьах ыйыгар ЦК бэрэстэбиитэлэ кыттыылаах БСК(б)П IX пленумугар тыл этэр. Маны, биллэн турар, үөһээ салайар эргимтэ сөбүлээбэтэҕэ чаччы.

С. Сюльскай миниистириттэн үһүлүбүт төрүөтэ: үөрэҕири эйгэтигэр «5 норуот өстөөхтөрө» булуллун хаайылыбыттар диэн матыһтанан онгоһуллубут. Сюльскайы партиянай сэргэбин мөлтөтөн «өстөөхтөрү хорҕоппутун иһин» партиятыттан устубуттара, үлэтигэр уураппытара. Кэлин ити «өстөөхтөр» чизинэй ааттара дакаастанан чөллөрүгэр түспүттэрэ. Сюльскайы партиятыгар төннөрбүттэрэ.

Миниистир бу дьыалаа олобуран бирикээс таһаарар: «Кэлинни кэмнэргэ оройуоннар үөрэхтэрин салалтатыттан «норуот өстөөхтөрө» дии-дии чизинэй учууталлары үнсэн үлэлэриттэн уураталлара чаастатын иһэринэн уураахтыбын:

- Үөрэх салалтата учууталларгытын мээне буруйдааһынна кутуруругутун тохтоторгутугар. Үксүгэр ити ууратат учууталларгыт эһиги өртүгүттэн көмө суоҕуттан өйдөспөт буолуу тахсыталыбын болҕомто ыларга. Баар итэҕэстэри туоратан туран, сымыйанан баһаабырдылыгыт учууталлары үлэлэригэр төннөллөрүн хааччыйаргытыгар. Учууталларга идэлэрин хайысхатынан көмө онорорго» диэн бирикээс таһаарар.

С. Сюльскай култуура уонна ускуустуба салаатыгар үлэлиир сыллара сэри ыарахан сылларыгар түбэспитэ. Манна эмиэ сүүнэ үлэни ыппытын сөбүөххэ эрэ сөп. Бу кырыымчык сылларга саха сиригэр театр, искусство сайдытын акылаатын уурбута. Хаһан эрэ тутуллуох-

таах театрыгар пьеса суруйгараары 3-4 ыйга хамнастарын төлөөн туран суруйааччылары үлэлэриттэн босхолуур. Композитор Марк Жиркову уонна поэт Илья Чабылҕаны опера араас музыкаларын суруйгараары ангарын кэрингэ кэмнэ Москваҕа командировкалар. Маны таһынан, студиялары аһыы, артист, музыкант бөҕөнү идэлэрин үрдэтинэллэригэр усулуобуйа онорор, дьобурдаах ыччаттары нэһиликтэринэн сылдьан сүүмэрдээн искусство араас эйгэтигэр үөрэххэ ыталааһыны партия обкомугар туруорсан ситиһэр.

1944 с. С. Сюльскайы КК Үрдүкү партиянай оскуолатыгар ытталлар. Бүтэрэн кэлбитин кэннэ үөрэх миниистиринэн аныыллар. 1947 с. Саха АССР Үрдүкү Сэбиетин депутатынан талаллар. Үлэтин сыаналаан «Бочуот бэлиэтэ» орданынан наҕараадалыыллар.

Оттон Сэмэн Сюльскай балерина Аксения Посельскаяны кытта билсиһиитэ - дьингээх таптал этэ, диэн ахтааччылар бэлиэтииллэр. Кинилэр ааттарын үйэтитэр талааннаах кыыс оҕо төрүүн быатыгар дьылҕа хаан онгоһуута буоллаҕа. Сюльскайы ынгаран ылан бу боппуруоһунан киирэн иккиттэн биирин быһаар диэбиттэригэр, «Аксенияны таптыбын. Кэргэммин, оҕолорум ийэлэрин убаастыбын. Оҕолорбун атактарыгар туруоруохтаахпын», - диэн халбаннаабат эпизити биэрэр. Аксениятыттан кыыһыгар таһыттан сылдьан көмөлөһөр.

Айдааннаах 1952 сыл адаҕыһан кэлбитэ. «Правда» хаһыат 1951 сыл ахсынны 10 күнүнээҕи нүмэригэр С. Борисов, А. Сурков, Л. Климович «Саха литературатын историятын табатык сырдатар иһин» диэн ыстатыйалара бэчээттэммитэ. Ол кэнниттэн «Саха уус-уран литературатын сырдаттыгыга таһаарылыгыт буржуазнай-националистическай токурутуулар тустарынан» БСК(б)П обкомун бюротун 1952 сыл олунньу 6 күнүнээҕи уурааҕа

тахсыбыта. Ол уурааҕынан куордана-куордана, саха интеллигенциятын түүрэйдээһин барбыта. Онуоха эбии партия обкомун бастакы сэкиритээрэ С.З. Борисов 1952 сыл кулун тутар 20 күнүгэр БСК(б)П обкомун V пленумугар «Республикаҕа идеологическай үлэ туруга уонна ону тупсарар дьаһаллар тустарынан» диэн дарбааннаах дакылаата уокка арыны кутан биэрбитэ. «Националистары» күнүстэри-түүннэри тымтыктанан көрдөөһүн күүһүрбүтэ. Хаһыаттар сыыска-буорга түһэрбэккэ уураах туһунан сырдаталлара, радио хас сарсыарда кизнэ аайы ону өрө «кыыран» тахсыбыта.

С. Сюльскай МГБлар кэтэбиллэригэр сылдьыбытын биир манник докумуон туоһулуур 1952 с. олунньу 29 күнүгэр Саха АССР Государствова куттал суох буолуутун миниистирэ Речкалов партия обкомун бастакы сэкиритээрэ С.З. Борисовка манник чып кистэлэн суругу суруйбут эбит: «Касаясь книги Башарина, бывший министр просвещения говорил: Чемезов, Башарин и я добились решения произведений отцов якутской литературы - Кулаковского, Неустроева, Софронова. Мы думаем добиться этого же в отношении произведений Ойунского, но это сопряжено с большими трудностями со стороны НКГБ, где работают русские, не знающие истории якутского народа и отдельных людей, не заботятся о правде в прошлом, живут сегодняшним днем, а якуты, работающие в НКГБ, просто молокососы и трусы. Сейчас втихомолку произведения Ойунского изучает Башарин и должен написать труд, после этого только будет разговор. Мы добьемся правды в отношении отца - Ойунского».

Ити айдаан өрөгөйдөөн турар кэмигэр, ыам ыйын 5 күнүгэр, С.С. Сюльскайы өлөрбүттэр диэн дьулаан сурах куоракка чабылҕан түргэнинэн тарҕамыта. С. Сюльскай Москваҕа педагогическай наукаҕа кандидатскай үлэтин көмүскүү

көтүөхтээх эбит.

Өлүүн иннинээҕи күн, ыам ыйын 4 күнүгэр, бииргэ төрөөбүт убайын уола, 22 саастаах Аким убайыгар Сюльскайга таарыйан ааспыт. Чэйдии олонорон убайа: «8-с чыыһылаҕа Москваҕа кандидатскай үлэбин бүтэрэн кэриэтэ сылдьабын, биир сылыннан көмүскүөм этэ. Ол кэнниттэн туох барыта үһүстээх - үөрэҕим министирэстибэтигэр эмиэ төннүөм, элбэх былааннардаахпын, араас санаалардаахпын ...», - диэн кэпсээбит. Дьэиттэн бииргэ тахсан баран икки суол быһа охсуһуутугар бакааласпыттар.

Аким Алексеевич кэлин бу дьыаланы силиэстийэлээбит Т.С. Лукинтан ыйыталаспыттар киһитэ: «Уорбалаан онтон чугас олонор Аксения Посельская дьэиттигэр бардыбыт. Аксения Васильевна алталаах кыыһын остуол үрдүгэр эскирэтэ туран биһигиттэн ыйыта тоһуйда: «Кими өлөрбүттэрий? Киһини өлөрбүттэр дииллэр дии», - диэн. Онуоха бу дьыалаҕа кини ханан да кытыгыһа суоҕун тутта өйдөөбүтүм...», - диэн кэпсээбит.

Салгыы: «Убайбын эттээбиттэригэр куртаҕыттан сибиһэй помидор булбуттар этэ. Оччолорго Маай бырааһынныгыгар помидор көстүбэт этэ, Москвадан сибиһээтээх мааны эрэ ыаллар сииллэрэ. Бу дьыаланы КГБ үлэһиттэрэ көрдөөн ылбыттар. Кэлин бу дьыаланы үөрэттэри Дьокуускайга прокуратура, КГБ, МВД архыыптарыттан көрдөтө сатаан кэбиспит да, булбатабым. Ханна баара биллибэт. Москваҕа кэлэн хайа эрэ архыыпка сытара дуу. Онон дьыала иһэ харанга», - диэн кэпсээнин түмүктээбитэ.

«С. Сюльскайы көмүү тэрээһинин улахан дарбаана суох атааралларыгар үөһэттэн модьуйбуттара да, дьон бөҕө көнү анһан кэлбиттэрэ. Оччотооҕу Советскай, Ворошилов уулуссалара лыык курдук, бэл утары иһэр дьон кыайан быыс булан ааспат этилэр. Нууччалар кытта ытаспыттара. Көмөллөрүгэр кылгастык тыл этиллибитэ,

онно тоһоҕолоон буруйдааһы булларарга модьуйбуттара. Оннук элбэх киһилээх тиһэх суолга атаарыны баччаанна диэри көрө иликпин, оннук улаханник ытыктанар Киһи этэ, сырдык санаалаах Сэмэн учууталбыт. Сэмэн Сэмэнэбис барахсан умнууга хаалара сатамат, кыһа Наталья Семеновна аҕаах ийэтэ барахсаттары үйэтигэр баҕалааһын сөбүлүү истэн, кылгас да буоллар санаабын сурукка биллэрдим. Манна этиллибиттэр барыта баар, буолбут түгүннэр, эбии да, кизэргэти да суох. Тыһаннаах туоһу буоларым быһыытынан ахтыбын Улахан учууталбар, Үтүө Киһиэхэ Сэмэн Сэмэнэбис Сүүлүскэйгэ уонна кини ыччаттарыгар аныбын», - диэн, Аҕа дойдусэриитин кыттыылааҕа, СӨ үтүөлээх учуутала, СГУ старшай преподавателэ Апросимов Георгий Ефимович ахтыгытын түмүктүүр.

С. Сюльскай аата норуотугар төннүбүтүгэр айылҕа кытта үөрбүтэ. 2008 с. С. Сюльскай 100 сылын көрсө төрөөбүт нэһилиэгэр Сүлэҕэ Нурба үөрэҕириитин үлэһиттэрин ыһыаҕа ытытыллыбыта. Ыһыах иннинээҕи түүн, халлаан этингинэн дапсыйан, чабылҕанынан курбуулаан, дохсун ардаһынан курулааччы кутан баран, сарсыныгар мэлдьэспит курдук, биир да былыта суох ып-ыраас чабылхай күн үүммүтэ. Айылҕа хайдах эрэ уоскуйбут курдук нальиан, ураты алыптаах эйгэни үөскөспүтэ.

Ыһыах иккис күнүн түмүктүүр чааһыгар, илин диэкиттэн үс кыталык, күн кустук өгүнөн толбоннурбут сардангатын анһынан көтөн кэлэн, биир сиргэ талбааран араас хамсаныылары тэбис тэҥнэ үҥкүүлээн көрдөрбүттэрэ, ураты сөбүмэр, кэрэ да көстүү этэ.

Кыталыктар салгыы көппөккө, үөһээ кыырай халлаанна өрө тахсан улам сүппүттэрэ. Бу айылҕа махаммыт ураты көстүүтэ уос номоҕо буолан Сэмэммит аата ахтылыннаһын айыы кэпсэнэ туруо да буоллаҕа.

Үйэ анара итинник, Онон-сүтэн хаалбакка, Сүүлүскэй аата диригиник Сөҥөн кэлбит норуокка! - саха норуодунай поэта С. Руфов.

Маргарита НИКОЛАЕВА.
Сүлэ нэһилиэгин бибилиэтиэкэрэ

Педагог-новатор, Саха Республикаһын Үөрэҕин наркома, министрэ, биллиилээх общественной деятель Семен Семенович Сюльскай (Алексеев) төрөөбүтэ быйыл балаҕан ыйын 7 күнүгэр 115 сылын туолла. Сүлэ нэһилиэгэ, 2002 сылтан кини аатын сүгэр орто оскуола бу бэлиэ кэми көрсө араас өрүттээх үлэни ыттан кэллилэр.

Нэһилиэк баһылыгынан саҥа быбардаммыт, биһиги оскуолабытын бүтэрбит эдэр киһи Дмитрий Юрьевич Иванов, оскуола директорунан былырынан күһүн саҥа үлэтин саҕалаабыт Илья Вячеславович Герасимов үлэлииллэр.

Кулун тутар - ыам ыйдары-

Араас өрүттээх үлэ ыытылынна

гар түөлбөлөр икки ардыларыгар концерт туруоруутугар, спорт араас көрүннэригэр күрэхтэр ыытыллыбыттара. Оскуола коллектива уонна Сүлэ эдэр ыччата кыттыылаах муус устарга Нымылах диэн Семен Семенович төрөөбүт, улааппыт алааһыгар хайыһарынан айан тэрээһиннээхтик ааспыт. Манна 5 сыл анараа өттүгэр ууруллубут Мэнгэ таас таһыгар Семен Сюльскай туһунан истин ахтыыны педагог-библиотекарь Березкина Светлана Романовна онорбута, сири аһатыы сизэртуома ыытыллыбыта.

Сайын Семен Сюльскай

бюһун сквертан директор Илья Вячеславович, оскуола эр дьонно оскуола иннигэр көһөрбүттэрэ.

Саҥа үөрэх сылыгар үлэ салгыы барбыта. Ол курдук, алтынны ыйга оройуон үөрэнээччилэрин, учууталларын ортотугар «Сүүлүскэй аабыыла» НПК ыытыллыбыта. Салгыы үс араас омук тылыннан - сахалыы, нуучалыы, английскайды - оройуоннааһы дорҕоонноохтук ааһы күрээ ыытыллыбыта. Бу күрээти оскуола методическай холбоһуктары учууталлара тэрийэн ыппыттарга, салайааччы английскай тылын

учуутала Власта Михайловна Тысова. Балаҕан ыйын 7 күнүгэр Семен Сюльскайга аналлаах торжественнай линейка, кылаас чаастар ыытыллыбыттара. Линейкаҕа оройуон администратиятыттан, Үөрэҕири салаатыттан элбэх үлэһит кыттыбыттара, тыл эппиттэрэ. Ил Түмэн депутатыгар кандидат Руслан Балакшин ыалдыыттаабыта.

Хас сыл аайы Семен Семенович Сюльскай сиэннэрэ оскуоланы үчүгэйдик бүтэрбит үөрэнээччи стипендия аныыллар. Бу үөрэнээччи элбэх оҕолоох ыал оҕото буолуохтаах. Стипен-

дияны үчүгэй үөрэхтээх, оройуоннааһы оҕо хамсааһынын көхтөөх кыттааччыта Юлианна Сивцева ылбыта. Быйыл эһэлэрин төрөөбүтэ 115 сылыгар аналлаах стипендияны таһаарылаах үлэлээх учууталга эмиэ биэрдилэр. Стипендияны оскуола коллектива национальнай култуура учууталыгар, педагог - психологка Ульяна Валерьевна Поповаҕа анаабыта.

Учууталлар, учууталлара, Сүлэ нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо БЕРЕЗКИНА Светлана Романовна

Айар кут

Мэгэдьэккэ аттар сүүрүүлэрэ. Уйбаача сүүрүүк

Гражданской сэрии кэннит-тэн, Нурба улуунун Мэгэдьэк нэ-илиизгэр Семенов Иван (Уйбаача) диэн оҕонньорго сүүрүүк-сиэлиик уонна күүлэйдит аттар үөскүүл-лэринэн сурабыра. Уйбаача Уйбаача сүүрүк диэн ааспыт үйэ 30 сылларыгар, саха атыгар дьин-нээх «Дьөһөгөй оҕото» дэтэн, үө-һээтэн биридэ эбит түһэн төрүүр сылгы үөскүү сылдыбыттаах. Уй-баача сүүрүк үүт кэрэ өгнөөх, сэр-гэстик көрбүт-истибит, уңуобунан улахан, көрүнгэ модьү-таҕа, киэн агдалаах, төрүөбүттэн уу дьоруо саха сылгыта эбит. Сырабатыгар да, ыңгырыгар да түргэн айан-наах, сэлиилээх, остуруйа сыл-гытын курдук көстүүлээх эбит. Хаамынан хаһан да сылдыбат түргэн, куруук уостуган былдь-аһан бара сатыыр айдааннаах, онон хоннохтоох айанынан, сэли-нэн, бөтөрөнүгэн эрэ бара сатыыр буолан көлөгүгэр-ыңгырыгар кырдыаҕас, оҕо-дьахтар кыайан олорбото үһү.

1925-1932 сс. бэйэтин чугас-таабы улуустарыгар сүүрүүк-кө-лүүр аттардаабынан биллибит Бордон-Мэгэдьэк нэһилиэк сүү-рүүк аттарыгар тэннээбэ суох буолан, улууска сурабырар, аһаар-дасты аатыран барар. Бүтэй Бүлүү улуустара: Бүлүү, Хотто, Сун-таар ааттаахтара үчүгэй сылгы үөскүүр сиригэр эмиэ улуу сылгы үөскээбит эбит диэн сэрэйлэлэр.

Чахчы даҕаны, Уйбаача сүүрүк Мэгэдьэк-Бордон диэки Кыргы-лаах кэнниттэн «Бүтэй Бүлүү ум-наһыгар кыахтаах, улахан сүүрүүк ат үөскээн ааспыт» - диэн бы-лыргыттан билингэ диэри билэр дьон, уу харахтарынан көрбүт кырдыаҕастар кэпсииллэрэ, ах-таллара.

Былыр, билигин Степан Ва-сильев аатынан сылгы собуо-та сиригэр, Мэгэдьэктер тойук-ка кирибит Улгупта диэн улахан сыһыларыгар, элбэх нэһилиэк кыттыһан ыһах ыспыттар. Ол ыһаахха улуу бастын түөрт аттарын ажалбыттар. Сүүрүүк аттарын сэттэ биэрэстэбэ сырыһынарарга илии тутуспуттар. Олор истэригэр Сунтаар, Күөх Нурба, Бүтэй Бүлүү улуустарын түөрт атахтаахтарын, төгүрүк туйахтаахтарын инни-гэр түһэрбэтэх, сурабыран сүүрэ сылдыар аттар, көбөччөр өгнөөх Тый сүүрүүк, үүт кэрэ өгнөөх Уй-баача сүүрүүк (Мэгэдьэк), тураҕас өгнөөх Атыр (Бордоннор, Дьа-ҕаһыттар атырдар), сизэр ала Алабыай (Марха) аттара бааллар. Бу аатыра сылдыар аттар урут ута-рыта көрсөн сүүрэ илик буолан-нар ким куотуо биллибэт, онон бары сэрэхэйдиллэр да, уксуу бөҕө буолар.

Бу түөрт аатырбыт ат төрдүн аатырбыттар да бэрт. Дьэ аттары түһэр сирдэригэр акка холбоно тийлээлэр. Уйуһуйан, бараары мөҕөн өрө холоруктуу сылды-ар аттары акка мэнгэстэн, тутан иһэр дьон чугаһатаат -Чэй- диэт көнтөс быаларын сулардарыт-тан төлөрүтэ тардан кэбиһэллэр. Оннук акка мэнгэстэн сүүрүүгү түһэрэн ытааччы былыргыттан билингэ дылы улахан күүстээх, сэниилээх дьон буолар. Күрөс көр-сөөрү, сырсаары уйуһуйбут саха сүүрүк сылгыта урут да, билигин да мөҕөрө сүрдээх күүстээх буолар.

«Чэй»-диэн хаһы кэннэ аттар көнтөс быаларын төлөрүтэ тардал-лар. Алабыай уонна Атыр мөнө сылдьан кыайан түспөккө хаалал-лар. Онон Уйбаача уонна Тый сүү-рүүк харса суох субуллан биэрэстэ

курдук сири сүүрэн барбыттарын нэһиилэ тохтотон, түһэр бизэтэ-кэ төттөрү ажалаллар. Кирилэр обургулар бастакы мэник атахта-рыгар, илин-кэлин түсүһөн, уос-тугар былдьаһан баран батыр-ҕатан истэхтэринэ туох киһитэ кыайан тохтотуо буоллаҕа. Чаас анаарын курдук аттары ойуурга таһааран, маска баайан уоскута түһэллэр. Ол тохтотон уоскутуу кэ-мигэр ыһах сүүрүүтүн, ханнык ат куотарын кэтэһэн, тыгана турар ыһах дьонун өссө долгутар, үө-һэ-аллара тыыннарар. Дьэ, аттар уоскуйдулар диэн кэпсэтэн баран сүүрүүктэри киллэрэн аттары ик-киһин түһэрэллэр. Аттар түһэн бурҕаппыттарын кэннэ ыспыт дьон ким ханнык ат бастаан бар-бытын өйдөөн көрбөккө да хаа-лаллар. Түөрт сүрдээх сэниилээх ат тэбэн кэбиспит иһэхтэрин буора туох да хара буорунан оргуйан хаалар. Бастаан утаа бары тэнгэ түһэн күлүмнэтэн иһэллэр, онтон Уйбаача сүүрүүк инники сулбу оюн тахсар. Оннук сир ортогугар диэри кини сүүрүүнү баһылаан-көһүлээн барар. Сирдэрин орто-лообуттарын кэннэ Тый сүүрүүк, Уйбаача сүүрүүгү ситэн кэлэр. Биэрэстэ курдук иккиэн биир ат курдук сэргэстэһэ түһэн иһэллэр. Ол иһэн Тый сүүрүкүтэ Тэрэн-тэй Попов «Аккын соруйан биэр» - диэн Уйбаача сүүрдээччигэр ха-һытыыр. Уйбаача сүүрдээччигэ, «Мин атым мөлтөөн эрэр, ааһыах буоллаххына, кытаат» - диэн хар-дарар. Онуоха Тэрэнтэй атын бо-куйа суох кымныылаан соруйан барар, ону көрөн Уйбаача сүүр-дээччигэ атын кыратык соруйан, тыйы аргыый ыгар. Тый сүүрүүк эптэҕин аайы, кэнниттэн ыкта-ран иһэр. Тый сүүрүүк дэлби со-руллан, бара сатаан баран быстан туран хаалар. Уйбаача сүүрүүк ата хаалан тын ылар, ол истэҕинэ аны Атыр ситэн кэлэр, онуоха Уй-баача сүүрүүк сүүрдээччигэ атын дьиннээхтик соруйар. Дьэ ол сүү-рүүгэ, онно ойуолаабытын кырды-аҕастар билингэ дылы кэпсиил-лэр. «Уйбаачаны сүүрдээччигэ соруйбутугар, ат кулгаабын ньыла-тан илин атахтарынан кулгаабын саҕатыттан ыла-ыла тамнаабыта. Үүт кэрэ өгнөөх айыы сылгыта көтөн дуу, устан дуу иһэр курду-га» - диэн хойукка дылы кырды-аҕастар кэпсииллэрэ. Бу сүүрүүгэ иккис буолан кэлбит Уйбаача сүү-рүүк хайдах курдук ойуолаабы-тын уонна сүүрбүтүн кэпсиирэ. Куруук ханнык баҕарар үчүгэй сылгыны, сүүрүүк аттары үүт кэрэ өгнөөх Уйбаача сүүрүүгэр тэннээн көрөрө.

Уйбаача сүүрүүк Бүлүү өрүс төрдүгэр, Марха өрүс умнаһы-гар биллэн аатыра сырыттаҕы-на, Бүлүү өрүс үрдүгэр Үөһэ Бүлүү улуунугар өссө биир Тоһуонньа диэн, эмиэ саха сылгытыгар тэн-нээбэ суох дьөһөгөй оҕото үөскүүр.

Үөһэ Бүлүү улуунугар 1927 сыллаахха, саас Бүөтүр Виноку-ров кустуу дурдаҕа олонор, күөл кытытыгар хара дьүһүннээх саха бизэтигэр улахан бизэ кулун-нанаары эрэйдэнэ турарын көрөн аһына саныыр. Киэһээни күс көтөн бүппүтүн кэннэ өтөх сиргэ чайдыы тахсар. Күн тахсыта дур-

датыгар «Биир эмит куһу эбии ытыам»-диэн төттөрү кириэр. Дур-датыгар саҕа кус маньы олонор, өйдөөн көрбүтэ хара бизэтэ кулун-наммыт. Төрөөбүт ыарыыта аас-пакка турар ийэтин саҕа төрөө-бүт кулуна үрдүнэн төттөрү-таары ыстана сылдыарын сөҕө, сөбүлүү көрөр. Көрүнгэ да айыы сылгыты-гар майгылыыр ала өгнөөх, чо-ҕуруос харахтаах, дьэнкир туйах-таах эбит.

Сарсыныгар ситэ кустаабакка дойдудулар, дьизэтигэр кэлэн уба-йыгар Түмэппийгэ ол кулун ту-һунан кэпсиир. Субэлэһэн баран, хара бизэ хаһаайынын сураһан булаллар. Бизни 15 солкуобай харчы уонна биир иһит тыннаах испиир эбэн хара бизэ кулунчугун кытары атыылаһарга илии туту-һаллар.

Ала өгнөөх, чоҕуруос харах-таах кулунчуктара улаатар. Үс саа-һыгар дылы Бүөтүрдээх Түмэппий соноҕосторун улаханлык харыс-таан иитэллэр. Икки атахтаах быһа санарыа диэн изгэйэр икки атах-таахха улаханлык көрдөрбөккө, үчүгэй соноҕостоохпунт диэн кэп-сэбэеккэ иитэллэр. Соноҕосторо да киһи сөбүлүүр, «сылгылаахпын-аттаахпын» диир сылгыта буола улаатар. Уңуобунан-арҕаһынан остуруйаҕа, олонхоҕо кэпсэнэр «Ньургун Боотур» атыгар майгын-ныыр. Таптаатаҕына түөртүүлээх оҕуруоту таарыйбакка оюн тахсан сыһыны өрө-тагнар сүүр-лээн-ойуолаан баран, күрүө үрдү-нэн төттөрү оюн кириэр идэлэ-нэр. Ону көрбүт дьон, «Бу дойдуга өтөрүнэн төрөөбөтөх улуу сылга туарын уонна дьынгээх «Дьөһө-гөй» оҕото, улуу сүүрүүк» буолар сылгы үөскээн, хааллан турарын сэрэйэ саныыллар.

Винокуровтар соноҕосторо үс сааһыттан дьэ ыһахтарга сүүр-дэллэр. Тоһуонньа диэн аат би-эрэллэр. Ол курдук икки сыл, биз-нигэр диэри чугастаабы нэһилиэк, улуу ааттаах сүүрүк аттары бар-ыларынын кыайталыыр. Тоһуоннь-аҕа тэннээх түөрт атахтаах, төгү-рүк түөрэм туйахтаах суох буолар. Инньэ гынан Бүлүү өрүс төрдүгэр, Марха өрүс умнаһынан аатыра сүүрэ сылдыар Мэгэдьэктер аатыр-быт аттара Уйбаача сүүрүүгү кытта сүүрдээри, Мэгэдьэктергэ илдьит ытталлар.

«От үлэтэ бүппүтүн кэннэ, улахан тоноруулар түһүөхтэрин иннинэ, кыстыкка кириигэ, ба-лаҕан ыйын ортого, Сэмэнэп күн тийиэхпит, аатырбыт Уйбаача сүүрүүкүтүн бэлэмнээрин» - диэн буолар. Уйбаача сүүрүүктэригэр эрэнэллэрэ бэрт, онон «Бэлэм ас, баай-дуол бэйэтинэн кэлэр буолла» диэн Бороҕон, Мэгэдь-эк дьыно илдьити үөрэ истэллэр. Бэлэмнэнэллэр, Нурба улуунун ааттаах аттарын барыларын аҕа-лалларыгар кэпсэтии ытталлар. Балаҕан ыйын ортого, кэтэһи-лээх Сэмэнэп күнэ дьэ тийиһэн кэлэр. Арай кэлэбит диэн илдь-иттээх, кэлиэхтээх доммут Үөһэ Бүлүүлэрбит кэлбэттэр. Мустубут дьон наһаа хомойоллор да, кыһы-йаллар да, хайыахтарай, кэлбит сэттэ сүүрүүк сылгылары сүүр-дэргэ быһаараллар. Мэгэдьэктер тойукка кирибит улуу сыһыла-

рыгар Улгупталарыгар аттары сүүрдэргэ, Сэмэнэп кунунэн кы-ратык кыстык бырааһынныыга онорорго субэлэллэр. Онон он-тон-мантан кэлбит ыалдыттар барбаккалар үргүлдү улахан бы-рааһынныкка хаалаллар.

Сэттэ аты биридди биэрэстэ буола-буола сэттэ сиргэ туруорал-лар, ону Уйбаача сүүрүүк түһэр бизэтэктэн саҕалаан сүүрэн сэттэ биэрэстэбэ, сэттэ аты сырсыахтаах эбит. Бу сүүрүүгэ Уйбаача сүүрүүк барыларын куоталыыр. Сүүрүүнү көрбүт дьон бары сөҕөллөр-мах-тайаллар.

«Уйбаача сүүрүүк бу орто бараан дойдуга түөрт түөрэм ту-йахтаахха өтөрүнэн кыайтарар кыаҕа суобун билэн кэлбэтэхтэр. Оччо куттанар эрээри кэлбэппит диэн сэрэппэтэхтэринэн, абакка-быт, Тоһуонньа кэлтэ буоллар көр-дөрүөхпүт, көрүлүөхпүт хаалла»-диэн кыһыйаллар-абараллар.

Бу сэттэ аты сырсытыгар Уй-баача сүүрүүк быста быһыытыгар. Кини да орто туруу бараан дойдуга төрөөбүт сылгы буоллаҕа, быч-чынҕара быстан доҕолоннуур, баҕар ингири хоннубута буолуо. Туохтан судьуйбүтүн биһиги били-гин билбэппит. Аттарын сүүрүүтэ бүтэрин кытары нөҕүө күнүгэр кыратык сүүрдэн, туйах хоннорон баран босхолоон, сиргэ ыттан кэ-биһэллэр.

Сүүрбэччэ күн хойутаан, ал-тынны ый ортогугар, кыстыкка кирибит кэннэ, улахан тоноттор саҕаланыларын саҕана кэлиэх-тээх доммут дьэ быраатты Винокуровтар кыттыгастарын Гуляев Кирилл Спиридоновыһы уонна Бүөтүр Оруоһуну илдьэ, Үөһэ Бүлүү кыахтаах дьоннорун баты-һыннаран, «Тоһуонньа сүүрүктэ-рин» илдьэ Мэгэдьэккэ тийиһэн кэллэлэр. Мэгэдьэктердиин ат сүүрдүүтүгэр илии тутуһаллар.

Кэлбит доммут Мэгэдьэк тимири ууһа Отос диэн оҕонньор-го түһэллэр. Ким кинилэр Отос ууска түһэллэригэр ыйан, субэ-лээн биэртин, туох кэпсэтиигэ түспүттэрин, нэһилиэк ытыктыыр уус оҕонньоро тоҕо атын дойду дьонугар көмөлөспүтүн билинг-нэ дылы ким да билбэт. Аттарын кимиэхэ да көрдөрбөттөр, Отос уус улахан ампаарыгар хаайан кэбиһэллэр, ампаардарын улахан баҕайы күлүүһүнэн хатыыллар. Мэгэдьэктер, Бордоннор аатырар Тоһуонньаны көрөөрү кэлэн көрө сатыылларын, олох чугаһаппат-тар. Аттарын түүн, халлаан ха-ранатыгар, икки атахтаах, тын-наэ-тыыннаах утуйбутун кэннэ хаамтараллар-бэлэмнииллэр.

Мэгэдьэктер «Аппыт ханнык да түөрт атахтаахха ситтэрбэт Дьө-һөгөй оҕото» диэн аһара улахан-нык санааннар сыһыга сылдыар, эттээх аттарын тутан, кыратык до-ҕолоннуурун онон-манан эмтээн, бизэ толору күн баайаллар, бэлэм-нииллэр.

Үөһэ Бүлүүлэр Отос уус оҕонньорго, бири баайтаһын ынах уонна улахан иһит испиир биэрэн-нэр, бэйэлэрин диэки тардаллар. Аттарыгар Тоһуонньаҕа анаан бот-куоп онготороллор.

Бири дойдулаахтара Уйбаача сүүрүүккэ анаан Отоско боткуопта-

рын онготоро биэрбиттэрин, аттар сүүрэр күннэригэр дьылы онгорбок-ко сылдьан баран, акка сөбө суох боткуопу онорон биэрэр. Уйбаача сүүрүк онон боткуота суох сүүрэр буолар. Ону да Мэгэдьэктер ула-ханна уурбаттар, «Биһиги аппыт боткуота да суох сүүрэн, киһилиэ суоҕа»-диэн бэйэлэригэр эрэх-ту-рах саналлар.

Аттар сүүрэр сарсыардалары-гар Үөһэ Булуу дьыно Бүөтүр, Тү-мэппий Винокуровтар сарсыарда эрдэ туран, дьизэлээх Отос оҕоннь-ору кытары аттар түһэр тумул-ларыгар тийиһэн, баайтаһын бизэ төбөтүн уонна бири иһит испиир илдьэн сир иччитин күндүлээн, кулуһун оттон, үөһэ айыылартан «Айыылар араначчылаан, арчы-лаан, кыайы-хотуу ыларга көмө-лөһүн»-диэн көрдөһөллөр.

Аттарын сүүрдэр күннэрэ тийиһэн кэлэр. Бу күн сарсыар-даангы тонот кэнниттэн халта-раан бөҕөтө буолар. Улуу Улгупта сыһытыгар, улуу улахан сүүрүүгэ Бүтэй Булуу улуустарыттан ки-һи-сүөһү бөҕө кэлэн мустар. Дьэ атыыр уксуу саҕаланар. Аттары сүүрдэр сирдэригэр киллэрэллэр. Бастаан Уйбаача сүүрүүгү аҕалал-лар, аттара боткуобата суох буолан халтырыйан ньылыбы үктэнэ сылдыарын көрөн олохтоох дьон бэйэлэрин уустара Отос аттарыгар соруйан боткуоба онгорботоҕор кы-һыйаллар аҕай, аймана түһэллэр. Ол эрэн хайыахтарай, бүтэр бүт-тэбэ. Үөһэ Бүлүүлэр Тоһуоннь-аларын сиитэ таҕаһынан бүрү-йэн киллэрэллэр, ат боткуоттаах буолан аа-дьуо үктэнэн кириэр.

Дьэ кэтэһиилээх сүүрүү саҕа-ланар, Уйбаача сүүрүүк хара бас-такыттан бастыыр. Бизэ эргири быһа хайдах барбыттарын курдук Уйбаача сүүрүүк икки-үс ойуун-нан инникилээн иһэн, бизэткэ эрэ тийиэхчэ буолан иһэн хал-тырыйан охтор. Охто сытар аты Тоһуонньа ситэн ааһар. Нэһиилэ туран, бизэткэ Уйбаача сүүрүүк куоттаран кэллэбэ ол. Ол охтуугу-гар Уйбаача сүүрүүк үс ойуобун тосту түһэр. Аттар сүүрэллэригэр бири дойдулаахтара, бири баай-таһын ынахха уонна бири иһит ис-пииргэ тимирдэрин ууһа Отосторо таннаран аттара кыайтардаҕа ол. «Бу сүүрүүгэ Үөһэ Бүлүүлэр дэлби уксан кыайаннар Мэгэдьэктер, Бордоннор баайдарын, ынахтар-ын-сылгыларын сыһы мунунан үүрэн илдьибиттэрэ кыһыга сүр-дээх этэ»-диэн билигин да уу ха-рахтарынан көрбүт кырдыаҕастар кыһыйан-баран ахталлар. Аҕам кэпсиир, «Отордообут диэн бизэ-алта биэрэстэлээх сыһыны то-бус-толору сүөһүнү үүрэн иһэллэ-рэ»-диэн.

Ол курдук Нурбалар бэйэлэ-рин аттарыгар Уйбаача сүүрүүккэ наһаа эрэнэн Тоһуонньаҕа куот-тардахтара ол. Мэгэдьэктер-Бор-доннор хаһан эрэ Кыргыылаах сүүрүүк сүүйбүт сүүйүүтүн бары-тын ууран биэрбиттэрэ.

Үөһэ Булуулар Винокуровтар тийиэхтээх күннэригэр тийи-бэеккэ, аттарын ыттаран баран, күүппэтэх күннэригэр тийиһэн кэ-лэллэр. Мэгэдьэктер аттарыгар эрэнэн, эттээх, доҕолоннуур аттары бизэ-алта күн баайан-бэ-лэмнээн, бу Үөһэ Бүлүүлэр анаан, бэлэмнээн аҕалыт аттарыгар киллэрэллэр. Винокуровтар дьон өйдөөбө буолан, билингни дылы Бүтэй Бүлүү улуустарыгар аттары-нан устан уоска барыллар номо-хо киридэхтэрэ ол уонна төһөлөөх баайы үүрэн барбыттар буолуой?

*Хоодуоттар, хотойдор үйэттэн үйэбэ ааттара ааттанар,
Хонуунан-муоранан, тайжанан-хайанан ырыага ылланар.
Ол иһин халлаанга күн уота күлүмнээн күндээрэ умайар
Ол иһин дьоннорго өй-санаа күүһүрэн күн курдук сандаарар.*

Сылын ахсын ытыллар, алын кылаас үөрэнээччилэригэр «Уоланнар аабылары» күрэхпит быйыл 10 төгүлүн өрөспүүбүлүкэни төрттээччи, Саха сирин суруйааччыларын сойуустарын тэрийээччи, тыл уонна култуура научнай-чинчийэр институтун олохтооччу, саха литературатыгар сонун хайысханы тэлээччи, бөлөһүөк суруйааччы, сүдү общественной-политической диэйэтэл, лингвист-учуонай Платон Алексеевич Слепцов-Ойуунускай төрөөбүтэ 130 сылыгар ананан бастакы түһүмэхтэр куустанан, онтон түмүктүүр күрэхпит С.П. Алексеев-Боһуут аатынан орто оскуолага сэтгэнийн 24 күнүгэр бэрт үрдүк тэрээһиннээхтик буолан ааста. Манна барыта куустанан ытыллыбыт күрэх 13 саамай бастыгнартан бастыгнара, кыайылыахтара Хатыы, Маалыкай, Чуукаар, Үөдэй, Акана, Хорула, Чаппанда, Сүлэ, Антоновка, Нурбачаан, ННОШ №3, НМГ оскуолаларыттан кэлэн күрэхтэстилэр.

Бүгүнгү күрэхпитин манньк састааптаах дьүүлүүр тойон сүбэ кэлэн сыаналаата: Нурбатаабы үөрэҕири управлениетын, алын сүһүөх кылаастар методхолбоһуктарын салайааччыта Григорьева Д.В., Нурбатаабы кииннэммит библиотечнай ситим, оҕо уонна ыччат бибилэтиэкэтин, сүрүннүүр би-

билэтиэкэрэ Константинова М.В., С.П.Алексеев-Боһуут аатынан орто оскуола директора Алексеев Ю.В., Чаппанда нэһилиэгин баһылыга Бухолов К.Г., Чаппанда олохтоох модельнай бибилэтиэкэ сүрүннүүр бибилэтиэкэрэ Тимофеева Е.С.

Күрэх түмүгүнэн 3 миэстэни ылла Николаев Евгений (НМГ 4 «в» кылааһын үөрэнээччитэ, салайааччыта Угапьева Н.П.), 2 миэстэ - Степанов Владимир (Чуукаар оскуола, салайааччыта Николаева Н.Г.), 1 миэстэ - Скрябин Самсон (Үөдэй начаалынай оскуола, салайааччыта Васильева Т.И.). Күрэх саамай үрдүк чыпчаалын, «Кылаан» аатын ылла Яковлев Айдын (Маалыкай оскуола, салайааччыта Иванова М.С.) уонна ыраах Таатта улуунун Былатын Алексеевич Ойуунускай төрөөбүт-үөскээбит түөлбөтүттэн, Дьохсоҕон олохтоохторун ааттарыттан ананан кэлбит «Добун суругу» Чаппанда тыа сирин түөлбөтин баһылыга Бухолов К.Г. үөрүүлээх түгэнгэ туттарда. Маны таһынан Нурбатаабы кииннэммит библиотечнай ситим Добун суругун уонна 1000 солкуобайдаах сертификатын, оҕо уонна ыччат бибилэтиэкэтин, сүрүннүүр бибилэтиэкэрэ Константинова М.В. С.С.Сүүдүскэй аатынан орто оскуолатын 4 кылааһын үөрэнээччитигэр Николаев Янҥа туттарда, Чаппанда модельнай библиотека анал бириһин Степанов Александр, Антоновка

Былатын Ойуунускай төрөөбүтэ 130 сылыгар

«Уоланнар аабылары»

орто оскуолатын үөрэнээччитэ, тутта. Анал бириһитэри туттулар Николаев Игорь (Чаппанда), Николаев Гриша (Акана). Бары күрэх кыттааччылары Чаппанда оскуолатын иһинэн оҕоһулар анал суумкалары уонна АЛРОСА бириһитэрин бэлэх туттулар.

Күрэх кэмигэр Былатын Алексеевич Ойуунускай кинигэлэрин быыстапка уонна суруйааччы «Нургуун Боотур» олонхотуттан «Олонхо - оҕо харабынан» диэн ааттаах 3-4

кылаас үөрэнээччилэрин уруһуйдарын быыстапкалары турда.

Саргытын салайсыбыт сахатын норуота Улуу убайытын Былатын Ойуунускайы умнубаппыт. Кини сырдык аатын кэриэстибит. Көлүөнэттэн көлүөнэбэ кэрэ кэпсээн гынаахпыт.

*Үс саха төрүүбөр,
Үөрүүлээх күнүгэр
Мин ырыам ылланыа,
Мин аатым ааттаныа...*

- диэн тураммыт: Бары кыт-

тыбыт хорсун уолаттарбытыгар, салайааччыларыгар истинник махтанабыт. Уонна бу курдук хоһоон ааҕар дьобургутун сайыннара турун диэн баҕа санаабытын этэбит! Манньк-«Уоланнар аабылары» инникитин да буола туралларыгар баҕарабыт.

Е.С.ТИМОФЕЕВА,
Чаппанда нэһилиэгин
олохтоох кэрэспэдиэнэ

Педагог уонна настаабыннык сыла

Республика бастың учууталларыттан биір дэстэрэ

Антоновка оскуолатыгар элбэх учуутал дьэ кэргэн үлэлээн ааста. Бүгүн биһиги Павловтар учуутал дьэ кэргэн туһунан кэпсиэхпитин баҕардыбыт. Розалия Семеновна, Июль Еремеевич Павловтар үйэ чиһпэриттэн ордук кэм устата биһиги оскуолабытыгар элбэх оҕо билиини-көрүүнү ингэрэн олох киһи аартыгар үктэннэрдилэр. Июль Еремеевич физика учуутала, ону таһынан оҕолору дуобат аптаах хонуутугар хотуулаахтык сирдиир, оҕолор толкуйдуур дьобурдарын сайыннара.

Ыл ийэтэ Розалия Семеновна оскуола аанын аһан, аан бастаан үөрэнэ кэлбит кырачааннары ааҕарга-суруйарга, суоттуурга үөрэтэн, үрдүкү кылааска сиэтэн таһаартыыр «маннайгы учууталым» дэнэр Улахан Учутал. Кини такайбыт ыччаттара араас идэлээх дьонно, сорохторо үөрэтэр оҕолорун төрөппүттэрэ, учууталларын туйабын хатаран учууталлар. Олус кыһамнылаах, барытыгар дьобурдаах, биһиргэ үлэлиир коллегаларыгар мэлдьи сүбэ-ама биэрэр, араас таһымнаах семинардары ыытар коллегабыт.

Розалия Семеновна үгүс сыллаах үлэтин түмүгүнэн быйыл Россия үрдү-

нэн биллэриллибит Наставник учуутал сылыгар республикабытыгар 100 бастың учуутал иһигэр Анал бириэмийэбэ тиксипиттэн биһиги бары астынан, үөрэн туран, дьэ кэргэнгэр өссө үрдүк ситиһиилэри, кэрэни, сырдыгы эрэ баҕарабыт.

ФЕДОРОВА Т.Ф.,
Антоновка орто оскуолатын учуутала

Ситиһиитэ баһаам элбэх

Владислав Аркадьевич 2018 сылтан «Ромашка» уһуяанга «Уоланнар» бөлөхтөрүгэр иитээччинэн үлэтин саҕалаабыта. Владислав Аркадьевич «Ромашка» уһуяанга бастың иитээччилэр ахсааннарыгар кирибитэ. Уол оҕолорго олус чугас, үлэбэ үрэттигэ сүрүн болҕомтотун уурбута. «Уран-Уус» куруһуок тэрийэн уолаттары уһанарга уһуйбута, талааннарын арийыбыта. Хас биһирдэи оҕо төрөппүтүн кытта ыкса сибээстээхтик биһир санаанан үлэлиир. Оҕону ииттигэ үрэттигэ сүбэ-ама биэрэр.

Бу сыл олус элбэх үлэни ытта. Оҕолору араас күрэххэ кытыннаран, ситиһиилэр ситиһипитинэн кэлэн испиттэрэ. Араас күрэхтэргэ кыттан бастың миэстэни ылбыттар.

Владислав Аркадьевич араас проектарга үлэлээбитэ. Ол курдук оройуон-

Владислав Егоров уонна Розалия Павлова

наабы «Новые горизонты образования» күрэххэ «Я умею, я могу» диэн проега 1 степеннээх Дипломунан бэлиэтэммитэ. 2021 с. эдэр иитээччилэр күрэхтэригэр дьарык ытан 1 миэстэ буолбута.

Кини педагог быһыытынан киһи билиилээх, саҕабыллаах, ыарахантан чаҕыйбат, туох баар талаанын, өйүн-

санаатын ууран туран, үрдүк эппиэтинэстээхтик үлэлиир. 2022 с. эр дьон форумугар баран «Я педагог» IX Республиканской профессиональной конкурса абсолютнай кыайылыах буолбута. Кэтэһтэн эбии үөрэхтээһин педагогтары икки ардыларынааҕы Бүтүн Арасыйытатааҕы күрэххэ «Педагогический дебют-2023» кытылылааҕа. «Воспитатель года-2023» республиканской күрэххэ бастың кыайылыах буолан, Волгоград куоракка баран Бүтүн Арасыйытатааҕы «Воспитатель года» күрэххэ Саха Сирин ааттатар чиэскэ тиксипитэ.

Быйыл Владислав Аркадьевич ситиһиитэ баһаам элбэх. Ол курдук, Россияҕа биллэриллибит Педагог уонна настаабыннык сылын чэрчитинэн 100 бастың педагог иһигэр киһирэн 100 тыһынча солк. премияланна. Республикаҕа барыта 389 заявка кирибиттэн талыллан.

Владислав Аркадьевичка үрдүктэн үрдүк ситиһиини, таһаарылаах үлэни баҕарыабын! Түгэнинэн туһанан, махтанна этибит күүс-көмө буолбут «Ромашка» уһуяан коллективыгар, Нурба оройуонун уһуяаннарыгар, Нурба оройуонун үөрэҕириитин управлениетыгар, Октябрьскай нэһилиэк дьаһалтатыгар, Нурба оройуонун администрациятыгар, С.Н. Донской-II аатынан үөрэҕириити сайдыытын уонна идэни үрдэтини институтугар уонна СР үөрэҕириитин министерствотыгар.

ЖИРКОВА Н.Н.,
«Ромашка» детсад үлэһиттэрин профкомун председателэ

Тыа хаһаайыстыбата

Василий НИКИФОРОВ

Быйыл былаанаммыт үүт соботуопката түмүктэнэр биир эрэ ый хаалла. Үй тihэх көрдөрүүтэ сарсын, сэтгэврийн 30 күнүгэр, тахсыаҕа. Онон, ааспыт нэдиэлэ чэппиэригэр түмүллэн тахсыбыт дааннайдарга олоҕурдахха, 58 143,90 туонна үүт тутулан, ыйдааҕы кыраапык 98,48 уонна сыллааҕы былаан 95,01 бырыһыаннара туолан иһэр.

Омос көрүүгэ “тоҕо даҕаны айманнаххыт” диэххэ айылаах былаан толоруллара бу кэлбит. Дьининэн, эрдэ 2023 сылга 64 000 туонна үүт соботуопкаланара былаанаммыта. Онтон биэтэккэ чугаһабыт кэннэ сыллааҕы былааны толоруу табылыссатыгар “61 195,50 туонна тутулуохтаах” диэн ыйар буолбуттар. Ити сыппараттан таһааран, 95 бырыһыан буолан хаалбыт.

Тыа хаһаайыстыбатын уонна ас-үөл бэлиитикэтин министриэтибэтин астыр-үөлүгэр салаатын салайар Егор Чичигиновтан былааны тоҕо тосту кыччаппыттарын ыйыппыппар: “Балаһыанна уустугунан сиэттэрэн, былааны кыччаттарга күһэлинибит. Хомойуох иһин, былааннарын (үүт соботуопкатыгар ылбыт квоталарын. – В.Н.) өссө кыччаттарыан баҕалаах улуустар бааллар. Олорго мантан иннэ уларыһы тахсыбатын биллэрбиппит, хаалбыт кэмгэ бэйэлэрин сайаапкаларынан намтатыллыбыт былааннарын толорор туһугар үлэлиэх тустаахтар”, – диэн

Соботуопка дьылҕата: харчыта үрдээтэбинэ үүт эбиллэн кэлиэ дуо?

хоруйдаата.

Үт төбөтө көмүс кытахтан төкүнүйэригэр дылы, бэриллибит кыаҕы ситэ туһаммат кыһалҕа тирээтэ. Тыа хаһаайыстыбатын үлэтин өйөөһүнгэ боломуочуйалаах улуустар үүт соботуопкатын эрдэтээн былаанынан тутуохтаах кээмэйдэригэр өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүттэн тиксэриллибит үбү төннөрөллөр. Санатыһар буоллаха, улуустар уонна куораттардааҕы уокуруктар 2023 сылга 64 000 туонна үүт соботуопкатын тэрийэллэригэр өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүттэн 3 млрд 840 мөл. солкуобай көрүллүбүтэ. Бу суума былырын көрүллүбүттээҕэр 740 мөл. солкуобайынан элбэх. Ол үүт былаана 2 тыһ. туонна улаатыннарарыллыбытын (2022 сылга 62 тыһ. туонна үүт соботуопкаламмыта) уонна киһилэ үүт субсидиятын ыстаапката 10 солкуобайынан (50 солкуобайтан 60 солкуобайга диэри) үрдэтиллибитин суоттарыгар эбиллибитэ.

Отчуоттанар кэмгэ сыллааҕы былаанын 2 эрэ улуус толордо: Үөһэ Бүлүү 104,26

бырыһыан (2 982 туонна онугар 3 108,98 туонна) уонна Сунтаар 100,91 бырыһыан (6 689 туонна – 6 749,59 туонна) толорон, аһардылар. Итиэннэ хастыы даҕаны соботуопсуктаах улуустартан бириддиһэн тэрилтэлэр аһардылар: Бүлүү улуугар “Уйгу” ТХПК 102,42, Мэнгэ Хаҥаласка “Павловскайдааҕы үүт соботуота” ТХПК 146,73, Томпоҕо “Эрэл” 161,22, биэс соботуопсуктаах Сунтаарга “Үрдэл” ТХПК 104,25 уонна “Элгэйтээҕи үүт кэмбинээтэ” ХЭУо 101,27, Уус Алданга “Мүрү Ас” ТХПК 117,95, Тааттаҕа “Баай Ас” ТХПК ТХПК 100,13, Хаҥаласка “Ситим” ТХПК 101,85 бырыһыаннаахтар.

Кэлинги сылларга өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн соботуопкаланар үүт кээмэйэ кыччаан иһэрин үгүстөр кэтэх хаһаайыстыбалаахтар үүт туттарбат буолбуттарын кытта ситимнииллэрэ оруннаах. Ынах сүөһү 50-тан тахса бырыһыана ыаллар хотонноругар турар. Тыа хаһаайыстыбатын үлэтин өйүүр саҕа төһүү (мэхэнийһим) сажаламмыт 2021 сылыгар кэтэхтэн 10-нуу солкуобайга 3 336 туонна үүт атыгылаһыллыбыта. Былырын соботуопсук бэйэттэн төлүүр 10 солкуобайыгар өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтүттэн

10 солкуобай бэриллэн, 20-лии солкуобайга туттуттарын үрдүнэн кэтэхтэр 1,5 тыһ. туонна үүт туттарбыттар. Оттон бу отчуоттанар кэмгэ ыаллартан “судаарыстыба өйөбүлэ суох” диэн 806,65 туонна үүт тутулуонна уонна сыл түмүгэр тыһыынчаны кыайбата илэ-бодо билиннэ.

Соботуопсук барыта кэтэх ынах үүтүн 10-нуу солкуобайга атыгылаһар буолбатах. Бириддиһэн тэрилтэлэр дьону көбүлээри 15-тии, 20-лии солкуобайга тийэ туталлар эрэри, аҕыйах-аҕыйах курдук, бүттүүн көрдөрүүгэ улаханлык сабыдыаллаабат. Соботуопкаҕа быһаччы үлэлээр тэрилтэлэр салайааччылары этэллэринэн, ыаллар саҕа мэхэнийһим сажаланарыгар урукку үөрүйэхтэринэн туттарбыт буоллаһарына, “халлаантан босхо харчы түһэ турдаҕына тугу даҕаны сордонор” диэн кэлин лаппа “өйдөннүлэр”.

Үөһэ ыйылыбытын курдук, кэлинги сылларга үүтү тутуу түмүктэринэн сирдэттэххэ, соботуопкаланар үүккэ даҕаны, ынах төбөтүгэр даҕаны көмө харчы кээмэин үрдэтии көдүүһү биэрбэтиллэр. Онон мантан иннэ атын суолу тобулбатахха, үүт букатыннаахтык “тохтор” куттала баарын билиммэт буолуохха сатамат. “Үүт харчытын” уонна “төбө харчытын” үрдэтии быстах кэмнээх дьаһал, тihэх күннэрин ааҕа сытар ыарыһах үйэтин уһата сатаһына холоонноох буоларын тыа хаһаайыстыбатын ис дьинин билэр киһи барыта өйдүүр суола.

2024 сыл тохсунньу 1 күнүттэн ыанар ынах төбөтүгэр субсидия 39 тыһ солк буолуоҕа

2024 сыл тохсунньу 1 күнүттэн үүккэ, ыанар ынах төбөтүгэр субсидия үрдүөҕэ. Бу туһунан Ил Дархан Айсен Николаев сэтгэврийн 28 күнүгэр «телеграм» ханаалыгар суруйда.

«Парламент учараттаах пленарнай мунньаҕар бэлэмнэнэн, Ил Түмэн салалтатын уонна бырабытталыстыбаны кытта көрсөн, өрөспүүбүлүкэ 2024 сыллааҕы бүддьүөтүн уонна 2025-2026 сыллардааҕы былааны кэпсэттибит.

Бүддьүөт бырайыага сүрүннээн социальнай хайысхалаах уонна бары эйгэни хабар. Норуот дьокутааттарыгар уонна, бастатан туран, бүддьүөт кэмистиэтин бэрэстэбиитэллэригэр улахан үлэни ыппыттарыгар махтанабын.

Билинги уустук кэмгэ тыа сириг өйөөххэ наада дии саныбын. Ол иһин, кэлэр сыллааҕы бүддьүөтүгэр уларытыһыны киллэрэр быһаарыныны ылы-

набын:

— 2024 сыл тохсунньу 1 күнүттэн 1 киһилэ үүт субсидиятын ыстаапкатын 60 солкуобайтан 65 солкуобайга диэри улаатыннарарга;

— кэтэх хаһаайыстыбалаах дьон ынахтарынын төбөтүгэр бэриллэр сууманы 37 тыһыынча солкуобайтан 39 тыһыынча солкуобайга диэри, Арктика улуустарыгар — 45 тыһыынча солкуобайга диэри улаатыннарарга;

— тыа хаһаайыстыбаты-

гар онорон таһаарааччылары атын да хайысхаларын өйүүргэ (саха сүөһүтүн иитиигэ, аһы-үөлү онорон таһаарар тэрилтэлэргэ көмөлөһүү, о.д.а.) үбү-харчыны буларга.

Тыа хаһаайыстыбата — тыа сириг төрүтэ, онон салалта болломтотун үөһүгэр сылдьар», — диэн Айсен Николаев «телеграм» ханаалыгар суруйда.

Ангелина ВАСИЛЬЕВА,
«Саха сирэ» сайт

Нэһиликтэргэ

Суол-иис туһунан

Октябрьскай нэһиликтэ 90 кэрингэ уулусса баар, дэриэбинэ күннэтэ кэнни турар. Уотун, суолун хааччыһы ардыгар кыһалҕалаах да буоллар, үлэ ыытыллар. Билинги туругунан биир эрэ уулуссаҕа уота суох. Былырын аспаалламмыт Мария Романова аатынан уулуссаҕа уот тардарга үп булаһына олохтоох дьаһалта сүрүн сороктарыттан биридэстэрэ буолар. Кэксэ сылларга улуус уонна республика дорожной фондата кыттыһы үбүлээһиннэринэн аспаалламмыт уулуссалар элбээтилэр.

Онтон суол оноруутугар биллэрин курдук транспортнай нолуоктан кириэр үп туттуллар. Сыллааҕы суумата 887 тыһ., манна эбии 513 тыһ. олохтоох бюджеттан көрүллүбүтэ. Ол курдук, элбэҕэ суох баар үбү сөптөөхтүк тыыраарга сайын нэһиликэ депутаттара кэрийэ сылдьан балаһыанньаны үөрөппиттэрэ, тустаах исписэлиһи илдьэ сылдьан көрбүттэрэ, сүбэлэспиттэрэ. Түмүгэ — бу ааспыт сезонга бэдэрээтчик өнгөтүнэн туһанан Бөгдөөлө, Чу-совской, Өркөн түөлбэлэр уулуссаларыгар үлэ барда, сэттэ уулуссаҕа

гравий кутулунна уонна турбалар уларыдылар.

Олохтоох дьаһалта «Благоустройство Октябрьского наслега» муниципальной бюджетнай тэрилтэлээх. Атын үлэттэн ураты суол-иис көрүүтүн БОН тэрийэр. Холубур, билигин уулусса хаарын, социальнай эбийиэктэр суолларын анньар. Хаардаах кэмгэ трактор өрөбүлэ суох ыраастыыр. Техника алдьанан да ыллар, сапчаас баарын тухары онгосто охсоллор. Нэһиликэннээҕэ дьаһалта грейдердаах диэн өйдөбүл баар. Оннук буолбатах. Эрдэ бэйэ-бэйэҕэ өнгөнү оноруу быһыытынан чааһынай грейдеринан суол көннөрүү үлэтэ барааччы. Бу эмиз үп тийбэттэн тахсар суол. Ону кытары РИК Автодор базата Антоновка сиригэр турарынан ыксаллаах түгэнгэ техниканан абырыра үгүс.

Нэһиликэ хас биридди олохтообун суол боппуруоһа таарыйар. Элбэх сэмэлээһин өрүү бу өттүгэр баар. Кэнники аччаата, ол аата сыллата ыытыллар үлэ түмүктээх буоллаҕа.

Октябрьскай нэһиликэ дьаһалтатын пресс-сулууспата.

Патриоту иитии

Ийэ дойдуга бэринилээх буолуу туһунан толкуй тобула, санаа саргыта

Киһиэхэ киинэ түспүт төрөөбүт буора күндүттэн күндү, туохтааҕар да чугас, киһи кута-сүрэ киинэ түспүт төрүт буоругар ингэр, суураллыбат, сүппэт-оспот. Ол иһин киһи олохун ыарахан түгэннэригэр төрөөбүт дойдутугар тардыһар, төрөөбүт түбэтигэр кута-сүрэ уоскуйар, нус-хас буолар. Ийэ дойдуга Таптал (патриотизм), бар-дьонугар Махтал силистэрэ сириэдийэр, айыл-балыын быстыспат ситим үс-күүр. Киһи сизэрэ-майгыта бу сырдык өйдөбүллэргэ тирэби-рэн, төрөөбүт дойдуга бэринилээх буолуу өйө-санаата сайдар, чэчириир.

Патриотизм тыыныгар иитиигэ төрөөбүт ийэ тыл сүдү суолталаах. Төрөөбүт тыл – дууһа тыла. Киһи төрөөбүт төрүт тылын айгыр-силик айылбалыын ситимнээр дьобурдаах, тулалыыр эйгэлиин чугастык өйдөһөр, өйөһөр. Киһи төрөөбүт тылын ааты ылыныыта (ааттаныыта) кини айылбаттан бэрил-либит харысхала, көмүскэлэ буолар. Холобур, Өрөгөй Хоноһо диэн сахалыы ааттаах сэрии бэтэрээнэ: «Аҕа дойду сэриитигэр аатым араҥаччылаан тыыннаах эргиллибитим», - диэн кэпсиир этэ. Бу – олус таба, сөптөөх быһаарыы. Төрөөбүт тыл аптааҕар, хомуһуннааҕар бигэтик итэҕэйэбин.

Гражданскай сэрии кэнниттэн, 1920-с, 1930-с сылларга, Антон Семенович Макаренко салалтатынан тулаайах оҕолору хомууан, саастарынан наардан, анал оскуолаҕа үөрэтэллэрэ, үлэ үөрүйэхтэригэр уһуйаллара. Манньк оскуолаҕа иитиллибит ыччаттар Аҕа дойду Улуу сэриитигэр төрөөбүт дойдularын, биир сомоҕо буолан, хорсунук көмүскээбиттэрэ, Ийэ дойдularыгар бэринилээхтэрин көрдөрбүттэрэ.

Билинни кэмгэ идэҕэ хайысхалаан, үлэ үөрүйэхтэригэр иитэр-үөрэтэр агрооскуолаҕа улахан болҕомто урууллара булгуччулаах ирдэбил буолла. Манньк оскуола иитиллээччилэрэ дьин олоххо чугастар, кинилэр төрөөбүт түбэлэригэр олохсуйаллар, олоххо туруоруммут сыалларын-соруктарын ситиһэргэ дьулуурдаах буолаллар, тулалыыр эйгэлэриниин өйдөһөр-өйөһөр дьобуру ингэринэллэр. Бу курдук, ыччаты үлэҕэ хайысхалаан иити, олох олоһор сатабыллары ингэрии көдүүстээҕин олох бэйэтэ көрдөрдө.

Ийэ дойду көмүскээччилэрэ буолуохтаах ыччаты иити-үөрэтии оскуола сүрүн сыала-соруга буолар. 20-с үйэ бүтэһик сылларыгар Нурба бастакы, Антоновка, Чуукаар орто оскуола-ларыгар алын байыаннай үөрэхтээһингэ элбэх сыраларын биэрбит военруктары: Алексеев Владимир Ильичи, Федоров Владимир Семеновичи, Афанасьев Анатолий Трофимовичи, Кыппыгыров Валерий Николаевичи үөрэппит ыччаттара олус истинник ахталлар. Военрук учу-таллара ингэрбит билиилэрэ, үөрүйэхтэрэ аармыйаҕа сулу-спалыылларыгар улахан көмө, тирэх буолбутун умнубаттар, ис куттарыттан уһууааччыларыгар махтаналлар.

Хас биридди киһи Ийэ дой-дугар бэринилээх буолуу үтүө сизэрин-майгытын дьэиэ кэргэн эйгэтигэр (холумта-ныттан) ылар. Оҕо дьэиэ кэргэн сылаас эйгэтигэр иитиллэр, олох олоһор үөрүйэхтэри ис кутугар (дууһатыгар) ингэринэр, киһи-хара буолар. Төрөөбүт дойдуту-гар бэринилээх, дьонугар-сэргэтигэр махталлаах киһи киһитэ, киһилии киһи, патриот-киһи ити-тиллэн, такайыллан тахсар.

Билинни бу тыҥааһыннаах кэмгэ хас биридди боростуой киһиттэн саҕалаан салайааччытыгар тийэ кэлэр кэскил туһугар биир ньыгыл сомоҕо күүс буолуу ирдэнэр. Холобур, Нурба улуһун баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьев Анал байыаннай дьайыыга ытык иэстэрин толоро сылдьар биир дойдулаахтарыгар кэһини, ас-танас илдьэн, тус бэйэтинэн илиилэригэр туттарара, дьон-норун-сэргэлэрин алгыстарын, илдьиттэрин тиздэрэ үтүө сизэр-майгы буолар. Алексей Михайлович охсуһуу уотугар сылдьар биир дойдулаахтарбыт истин махталларын, ытыктабылларын ылын ылар, дьонугар-сэргэти-гэр чугас салайааччы диэн билинэбит.

Кэлэр кэскил туһугар биир ньыгыл сомоҕо буолуовун!

СӨ үөрэбириитин үтүөлээх үлэһитэ, Арассыыйа үөрэбириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара, СӨ үөрэбин Бочуоттаах бэтэрээнэ, Нурба улуһун Бочуоттаах гражданина Сэмэн Акымыбыс БАТААКАП Сэттинны ый, 2023 сыл

IX Спортивные Игры народов РС(Я)

Сэттинны турнирдара, первенстволара уонна кыайыылаахтара

Сэттинны 26-27 күннэригэр Минскайга Александр Медведь бириинигэр ытыллыбыт норуоттар икки ардыларынааҕы көңүл тустууга турнирга кыттан саха бөҕөстөрө 10 мэтээли аҕаллылар. Олортон иккитэ - кыһыл көмүс: 61 кг диэри ыйааһынна - Александр Авелов, 65 кг диэри ыйааһынна Нургун Скрябин бастаатылар.

Сэттинны 23-26 күннэригэр Тулаҕа 21 саастарыгар диэри дзюдоҕа Арассыыйа первенствота ытытылынна. Первенство-ва барыта 600-чэ спортсмен кыттыыны ылла. Бу күрэххэ Нурбатааҕы оҕо спортивнай оскуолатыттан кынат анны-ынан тахсыбыт, Эдуард Исеевич Соловьев итиллээччигэ Полина Иудина 78 кг ыйаа-һынна 2 миэстэ буолла.

Сэттинны 23 күнүгэр Үөһэ Бүлүү улуһун Хоро нэһилиэ-гэр бырааттыы Евдокимовтар, А.Иванов, Т.Касьянова бириис-тэригэр остуол тенниһигэр аһаҕас турнир ытытылынна. Саастарынан түөрт бөлөххө арааран спортсменнар кыт-тыыны ыллылар.

Уопсай түмүккэ 15-39 саас-тарыгар диэри дьахталлар-га Валерия Владимировна - 3 миэстэ, эр дьонго Константин Владимиров - 2 миэстэ; 40-54 диэри саастарыгар диэри дьахталларга Сахая Карпо-ва - 1 миэстэ, 55-64 саастары-гар диэри эр дьонго Нико-лай Петров - 2 миэстэ, Георгий Канаев 3 миэстэ буоллулар.

Сэттинны 24-27 күннэри-

Угаттан иккис Александр Авелов

гэр Суздаль куоракка мас тар-дыһытыгар Арассыыйа пер-венствота ытытылынна.

50 кг ыйааһынна кыргыт-тарга Нюргуяна Николаева - 2 миэстэ (тренер И.В. Иванов), 70 кг үөһэ ыйааһынна Виктория Габышева 3 миэстэ буоллулар (тренер И.И.Семенов).

Бу курдук, первенствоҕа кытта барбыт кыргыттарбыт иккиэн кыайыы көтөлөнөн, дойдularыгар Арассыыйа пер-венствотын үрүн көмүс уонна боруонса мэтээллэрин аҕал-лылар.

Сэттинны 23-24 күннэригэр Октябрьскай нэһилиэк А.И. Пахомов аатынан спорт саа-латыгар улуустааҕы оҕунан ытыгы федерациятын бирии-нигэр күрэх ытытылынна.

Күрэххэ Нурба, Сунтаар улуһун оҕолоро кыттыыны ыллылар. Улууска кэлинги сылга бу көрүн сайдан, феде-рация тэриллэн, оҕолор дьа-һыардаахтык дьарыктанан араас таһымнаах күрэхтэргэ

кытталлар.

Мантан салгыы оҕолор сүү-мэрдэнэн, тренер Аина Попова салалталаах, ахсынны ыйга Алдан куоракка республиканс-кай первенствоҕа кытта ба-рыахтара.

Сэттинны 25-26 күннэригэр Үөһэ Бүлүү улуһугар ССРС спордун маастара К.С. Захаров аатынан хапсаҕайга аһаҕас турнир ытытылынна.

Уолаттарга Андрей Гри-горьев (62 кг) уонна Степан Иванов (70 кг үөһэ) кыайыы-лаабынан тахсаннар, хапса-ҕай түһүлгэтин бастыҥна-рын аатын ыллылар. Иккиэн Хорула орто оскуолатын үөрэ-нээччилэрэ.

Ветераннарга 70 кг ыйаа-һынна Петр Осипов 1 миэстэ-ни ылла.

Маны таһынан, күрэх муну-туур кыайыылаабынан уолат-тарга Степан Иванов буолла.

Спорт управлениетын пресс-киинэ

Астрологический прогноз на 04-10 декабря

♋ ОВЕН (21.03-20.04)

Несколько ближайших дней могут переставить акценты, сориентировать вас в новом направлении. В первой половине недели тенденции более благоприятны для деловой активности.

♊ ТЕЛЕЦ (21.04-21.05)

У вас появится еще больше возможностей и желаний. В такой период хорошо делать имиджевые приобретения, принимать предложения (можно не только личные, но и деловые).

♊ БЛИЗНЕЦЫ (22.05-21.06)

Будьте внимательны на выходных, когда кто-то из партнеров может по-новому себя позиционировать. Наблюдайте, но не торопитесь с ответной реакцией.

♋ РАК (22.06-22.07)

На этой неделе вам будет значительно легче, чем окружающим «разрулить» сложную ситуацию. А в любовной жизни это наиболее интенсивный и

насыщенный период.

♋ ЛЕВ (23.07-23.08)

Середина недели оптимальна для поездок, посещения различных инстанций, встреч личного и делового характера. В субботу остерегайтесь соблазнов, не завязывайте случайных знакомств.

♋ ДЕВА (24.08-23.09)

До конца недели постарайтесь воплотить свои планы, поскольку впереди у вас довольно активный, но непредсказуемый период.

♋ ВЕСЫ (24.09-23.10)

Вся неделя благоприятна для романтических встреч, легких флиртов. Любовные истории возможны в поездках, коротких путешествиях.

♋ СКОРПИОН (24.10-22.11)

Исключительно важная для ваших перспектив неделя. Будьте ответственны и внимательны, щадите чувства близких людей. Это возможность обновления, и постарайтесь найти

наиболее выгодное решение.

♋ СТРЕЛЕЦ (23.11-21.12)

В решении деловых вопросов в первую очередь ориентируйтесь на материальную сторону. В субботу могут произойти события или придет ощущение значительных перемен.

♋ КОЗЕРОГ (22.12-20.01)

Неожиданные результаты может принести контакт с зарубежными партнерами. В среду хорошо делать приобретения для дома.

♋ ВОДОЛЕЙ (21.01-19.02)

Обращайте внимание на знаки событий. Помните, что происходило с вами в начале года. Теперь эта тема может получить новое развитие.

♋ РЫБЫ (20.02-20.03)

Могут открыться новые перспективы, поступят предложения. Ведите переписку, заводите новые знакомства, договаривайтесь.

Кроссворд эппизттэрэ:

Сытыары: 1. Белолобскай 4. Ноговицын 5. Семенов 8. Варданян 10. Макаров

Туруору: 2. Уваровскай 3. Филиппов 6. Обоев 7. Дьяконов 9. Федоров

Хаһыат ааспыт нүөмэригэр тахсыбыт «Дыгын оонньууларын тула» кроссворд кыайыылаабынан бастакынан барытыгар сөпкө хоруйдаабыт Элика УШКАНОВА, Нурбатааҕы технич-скэй лицей 8 «а» кылааһын үөрэнээччигэ буолла.

Эликаны эбэрдэлибит уонна Николай Обоев туруорбут бириинин эрдээксийэттэн кэлэн ыларгын күүтэбит.

РАСПОРЯЖЕНИЕ №2197

от 28 ноября 2023 г.

О муниципальных ледовых переправах на территории Нюрбинского района РС(Я)

В целях обеспечения жизнедеятельности населения и функционирования объектов экономики сельских поселений в зимний период 2023-2024 г.г., организации безопасности движения пешеходов и транспортных средств по ледовым переправам, **распоряжаюсь:**

1. МКУ «ИСУ» Нюрбинского района РС(Я) (Иванов К.Р.) обеспечить СПССК «АГРОСНАБ» (Протопопов Н.Н.) исполнение договоров на обустройство муниципальных ледовых переправ через реку Марха (с. Бысыттаах - г.Нюрба, с. Енгольжа - с. Киров).

2. Открыть для движения автотранспорта муниципальные ледовые переправы через реку Марха (с. Бысыттаах - г.Нюрба, с. Енгольжа - с. Киров) с 04.12.2023 г. по 20.04.2024 г., соглас-

но приложению к настоящему Распоряжению.

3. Рекомендовать:

3.1. Вилуйское отделение Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС(Я) после проведения технического освидетельствования разрешить эксплуатацию ледовых переправ через реку Марха (с. Бысыттаах - г.Нюрба, с. Енгольжа - с. Киров) с 04.12.2023 г. для проезда автотранспорта с разрешенной максимальной массой до 4 тонн.

3.2. ОГИБДД ОМВД России по Нюрбинскому району Республики Саха (Якутия) принять к исполнению настоящее Распоряжение.

3.3. Запретить проезд автотранспортных средств со сверхнормативными нагрузками.

4. Контроль исполнения настоящего Распоряжения возложить на заместителя руководителя МКУ «ИСУ» Нюрбинского района РС(Я) Кучарова В.А.

И.о. главы В.Н.СЕМЕНОВ

Приложение к Распоряжению и.о. главы МР «Нюрбинский район» РС(Я) №2197 от 28 ноября 2023 г.

Примерный график поэтапного повышения и понижения грузоподъемности на ледовых переправах Нюрбинского района в 2023-2024 г.г.

Ледовые переправы через р.Марха 62 км, «Енгольжа-Киров» и через р.Марха 129 км, муниципальной автомобильной дороги «Нюрба-Нюрбатан-Бысыттаах-Малыкай-Хаты»

Повышение:

04 декабря 2023 г. - 4 тонны;

С 15 декабря 2023 г. по согласованию с МКУ «ИСУ» Нюрбинского района РС(Я), исходя от замеров толщины льда и от природно-климатических условий, дальнейшее повышение до 40 тонн.

Понижение:

01 апреля 2024 г. - до 25 тонн;

05 апреля 2024 г. - до 20 тонн;

09 апреля 2024 г. - до 10 тонн;

С 15 апреля 2024 г. по согласованию с МКУ «ИСУ» Нюрбинского района РС(Я), исходя от замеров толщины льда и от природно-климатических условий, дальнейшее понижение и закрытие.

Прокуратура сообщает

В Нюрбинском районе женщина осуждена за совершение кражи с банковского счета знакомого

Прокуратурой Нюрбинского района поддержано государственное обвинение по уголовному делу в отношении 40-летней жительницы г. Нюрбы, обвиняемой по п. «г» ч. 3 ст. 158 УК РФ (кража, совершенная с банковского счета).

В суде установлено, что в июле 2023 года подсудимая, с целью личного материального обогащения, похитив бан-

ковскую карту знакомого, неоднократно расплачивалась ею при совершении покупок в магазинах г. Нюрбы и снимала наличные денежные средства с банкомата, зная пин-код банковской карты, тем самым причинила материальный ущерб знакомому на сумму 22 865 рублей.

Суд с учетом мнения государственного обвините-

ля, наличия смягчающих обстоятельств и возмещения ущерба в полном объеме, назначил женщине наказание в виде 1 года лишения свободы условно с испытательным сроком на 1 год с возложением дополнительных обязанностей.

Приговор не вступил в законную силу и может быть обжалован сторонами.

Житель Нюрбинского района осужден за попытку дачи взятки и использование поддельного водительского удостоверения

Прокуратурой Нюрбинского района поддержано государственное обвинение по уголовному делу в отношении 34-летнего жителя. Он осужден по ч. 3 ст. 30 – ч. 3 ст. 291 УК РФ (покушение на дачу взятки) и ч. 3 ст. 327 УК РФ (использование заведомо поддельного удостоверения, предоставляющего право на управление транспортным средством).

В суде установлено, что подсудимый, в октябре 2022 года, обратился по объяв-

лению в социальной сети к мужчине, представившемуся сотрудником ГИБДД о приобретении водительского удостоверения категории «В» на свое имя. При подтверждении возможности приобретения документа, подсудимый передал лжесотруднику денежные средства, получив впоследствии поддельное

В декабре 2022 года подсудимый при управлении транспортным средством был остановлен инспекто-

ром ДПС, где при проверке документов предъявил фиктивный документ, который был изъят.

По результатам рассмотрения уголовного дела суд с учетом мнения государственного обвинителя приговорил мужчину к 6 месяцам ограничения свободы. Приговор не вступил в законную силу.

В отношении второго лица уголовное дело выделено в отдельное производство и расследуется отдельно.

В Якутии в результате вмешательства прокуратуры восстановлены права 4 детей-инвалидов

Прокуратура Нюрбинского района Республики Саха (Якутия) провела проверку соблюдения законодательства о здравоохранении.

Установлено, что на территории Нюрбинского района проживают 4 несовершеннолетних детей, 2007, 2015 и 2019 г.р., страдающих сахарным диабетом 1 типа, которые

подлежат обеспечению системной непрерывного мониторинга глюкозы, состоящей из сканера и датчиков.

Вместе с тем учреждением здравоохранения меры по обеспечению несовершеннолетних медицинскими изделиями не приняты.

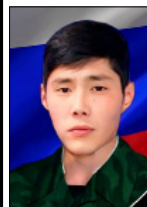
Прокуратура района внесла главному врачу цен-

тральной районной больницы представление.

В результате вмешательства прокуратуры права детей-инвалидов восстановлены, они обеспечены системами непрерывного мониторинга глюкозы.

Прокуратура Нюрбинского района

Бииргэ үлэлиир кэллиэгэбит Петрова Любовь Анатольевнага тапталлаах быраата
НИКОЛАЕВ Николай Анатольевич суох буолбутунан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит
Антоновка орто оскуолатын кэлэктиибэ

Анал байыаннай дьайы кыттыылааһа, 19 саастаах

НИКОЛАЕВ Сергей Васильевич Украинага өстөөбү кытта кыргыһыга эдэр сааһыгар геройдуу охтон бу Орто дойдуттан арахсыбытынан балтыбытыгар

Иринага, күтүөпүтүгэр Сергейгэ, эбитигэр Валентинага, ийэтигэр, убайдарыгар, эдьийидэригэр, аймактарбытыгар дириг кутурбаммытын биллэрэбит. Эр санаалаах сэриинит, нацистартан дойдутун көмүскээччи, хорсун буйун Сергейгэ Ийэ дойдута сымнаһас таллэх, сылаас суорбан буоллун... Быдан дьылларга быраһаай, Сергей...

Захаровтар, Константиновтар, Афанасьевтар

Балтыбыт Аля кэргэнэ, оҕолорго аҕалара, эһэлэрэ

ВАСИЛЬЕВ Василий Петрович уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Аляга, оҕолоругар дириг кутурбаммытын биллэрэбит. Күтүөпүт, уһун дьылларга быраһаай
Аймактаргыт Нюрбатантан Егоровтар, Нюрбаттан Егоровтар, Даниловтар, Мясоедовтар, Куораттан Петровтар

Бииргэ үөрэммит дьүөгэбитигэр Аляга, кини дьиз кэргэнигэр тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, Убайаан олохтооҕо

ВАСИЛЬЕВ Василий Петрович ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит
Нюрба 1 №-дээх орто оскуолатын 1983 с. выпуһун 10 «в» кылааһа

Күндүтүк саныыр, убаастыыр, бииргэ үлэ-лээбит кэллиэгэбит Васильева Алевтина Николаевна тапталлаах кэргэнэ

ВАСИЛЬЕВ Василий Петрович ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан чугас дьонугар, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит
Терапия кэлэктиибэ

Бииргэ үлэлиир кэллиэгэбитигэр, нэһилээк депутатыгар Чемпосова Надежда Алексеевнага, кини таайа, Бордон нэһилиэгин олохтооҕо

НИКОЛАЕВ Николай Анатольевич ыарахан ыарыттан эмискэ бу Орто дойдуттан барбытынан тапталлаах кэргэнигэр, оҕолоругар, бары аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Аһыгытын тэнгэ үллэстэбит
«Бордон нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, нэһилиэк Сэбиэтин депутаттара

Күндү аймакхыт, бырааппыт, Маалыкайтан төрүттээх

НИКОЛАЕВ Михаил Иванович бу дьыл сэтгэни 17 күнүгэр эдэр сааһыгар соһуччу олохтон туораабытынан тапталлаах оҕуругар Аленага, быраатыгар Николай Ивановичка, бары аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Быдан дьылларга быраһаай
Николаев Николай Наумович, дьиз кэргэнэ

Күндү кэргэним, амарах ийэбит, тапталлаах эбээбит, Түмүк нэһилиэгин олохтооҕо

БАСНАЕВА Валентина Тимофеевна 67 сааһыгар ыарахан ыарыттан сэтгэни 28 күнүгэр күн сириттэн барбытын туһунан биллэрэбит
Кэргэнэ Николай Николаевич, кыргыттар, уолаттара, кийииттэрэ, сиэннэрэ Маартан, Ытык-Күөлтэн, Бүлүттэн

Таптыыр эдьийибит, күндү киһибит

БАСНАЕВА Валентина Тимофеевна сэтгэни 28 күнүгэр ыарахан ыарыттан суох буолбутунан күтүөбүтүгэр Николайга, бырааттарбытыгар, балтыларбытыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Аһыгытын тэнгэ үллэстэбит
Нюрбаттан, Антоновкаттан, Дьокуускайтан Иннокентьевтар, Ивановтар, Сергеевтар, Тогоноховтар, Ксенофонтовтар

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Өлөөн Ээйигиттэн төрүттээх Убайаан олохтооҕо

ВАСИЛЬЕВ Василий Петрович бу дьыл сэтгэни ый 25 күнүгэр ыарахан ыарыттан күн сириттэн күрэммитин туһунан бары билэр дьоммутугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит
Кэргэнэ Алевтина Николаевна, оҕолоро, сиэннэрэ Нюрбаттан, Дьокуускайтан

Оскуолаҕа бииргэ үөрэммит истин дьүөгэбит, Маар олохтооҕо, 4 оҕо иһирэх ийэтэ, эйэбэс эбэтэ, тапталлаах кэргэн

БАСНАЕВА Валентина Тимофеевна ыарахан ыарыттан күн сириттэн күрэммитинэн кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын биллэрэбит. Валябыт туһунан сырдык өйдөбүл биһиги сүрэхпитигэр, санаабытыгар куруук баар буолуо
П Хагалас оскуолатын 1972 с. бүтэрбит дьүөгэлэрэ, табаарыстара

Күндүтүк саныыр күтүөпүт

ВАСИЛЬЕВ Василий Петрович бу дьыл сэтгэни 25 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн туораабытынан эдьийибитигэр, балтыбар Алевтинага, оҕолоругар, күтүөттэригэр, кийиитигэр, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын холбуубут
Нюрбаттан убайын дьиз кэргэнэ Григорьевтар, Убайаантан балтын дьиз кэргэнэ Яковлевтар, куораттан быраатын Болудьа

Биир дойдулаахпыт, түөлбөбит эдэр кэскиллээх ыччата

Сергей НИКОЛАЕВ 19 сааһыгар эр санаа ылыннан дойдутун көмүскүү анал байыаннай дьайыга тийиэн суорума суолланан төннүбүтүгэр чугас дьонугар, аймактарыгар дириг кутурбаммытын холбуубут.
Октябрьскай нэһилиэк Киров түөлбэтин олохтоохторо

«Нюрба»
Главный редактор
ПЕТРОВА Лена Ивановна

Учредители:
Правительство Республики Саха (Якутия)
ГАУ РС (Я) «Сахапечать»
Издатель:
ГАУ РС (Я) «Сахапечать»
Адрес издателя:
677000, г. Якутск,
ул. Орджоникидзе, 31, каб. 124
тел/факс: (8-4112) 34-39-17

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управление Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

Адрес редакции:
678450, РС(Я), Нюрбинский район г. Нюрба, ул. Ленина, 37.
redakcia06@mail.ru
Телефоны:
менеджер по рекламе: 2-33-32,
+7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нюрба-Огни Нюрбы». Время подписания в печать по графику: 17.00, фактически: в 16.30. Объем 3 печ. л. Индекс ПИ 988. Тираж 683. Цена 38 руб. Газета выходит 1 раз в неделю: по четвергам на якутском (русском) языках. За содержание рекламы, объявлений и писем отвечает рекламодатель и авторы. Мнение автора не всегда совпадает с мнением редакции.

Больше информации на сайте